DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Četrtek, 30. decembra 1965

Št. 52, leto XXII

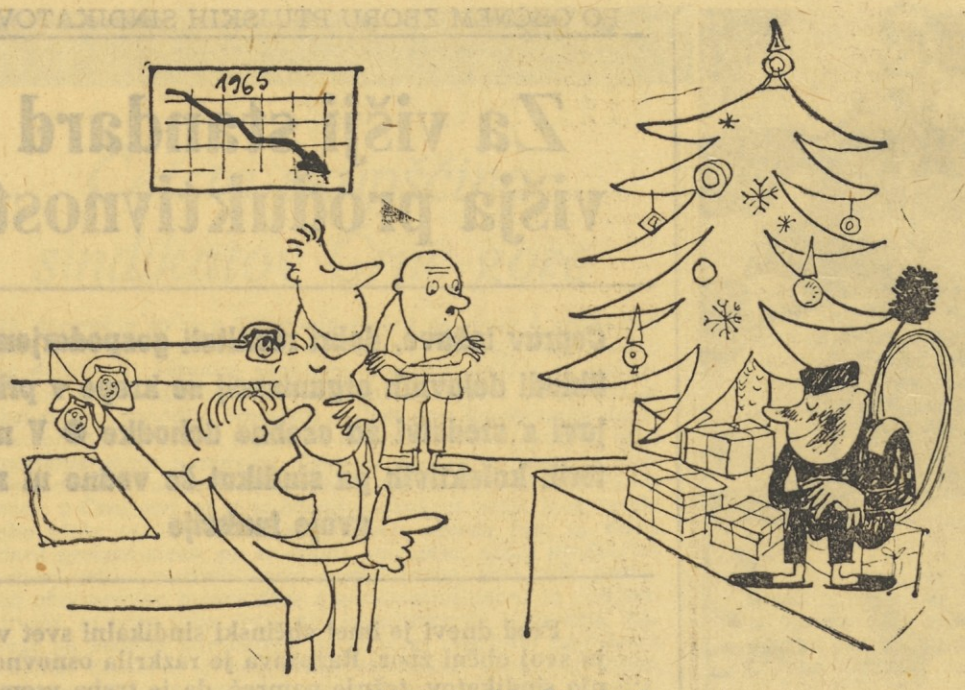

HOTELI BI ŠE VEČ

— Res je, da dimnikar prinaša srečo, ampak dedek Mraz je pozabil, da se samo s srečo ne da povečati produktivnosti!

Karikatura: ANDREJ NOVAK

OB 5. SEJI PLENUMA RO SINDIKATA GRADBENIH DELAVCEV SLOVENIJE

Samoupravne odnose razvijamo prepočasi!

Na zadnji, 5. seji plenuma RO sindikata gradbenih delavcev Slovenije so člani razpravljali o položaju gradbenih delavcev po gospodarski reformi in o nalogah sindikata v prihodnjem obdobju. Ugotovili so, da se je ekonomski položaj gradbenih delavcev v zadnjih mesecih poslabšal, njihov življenjski standard pa občutno padel. V primerjavi z lanskoletnim tričetrtletjem so v letošnjih devetih mesecih nominalni osebni dohodki gradbenih delavcev narasli za 25 odstotkov, medtem ko so se življenjski stroški povečali za 48 odstotkov, cena prehrane, ki je največja postavka družinskega proračuna velikega dela gradbenih delavcev, pa celo za 53 odstotkov. Republiški odbor sindikata gradbenih delavcev pa se ni zadovoljil le z omenjeno ugotovitvijo, ampak je poiskal tudi vzroke upadanja življenjske ravni gradbenih delavcev in nakazal pot, po kateri bi moralo gradbeništvo kreniti, če jih bo hotelo odpraviti.

V razpravi so si člani RO štirimi leti začeli specializirati predvsem zastavili vprašanje, kako je mogoče, da je gradbeništvo z reformo zašlo v takšno gospodarsko stisko, ko daje reforma vendar tudi gradbeništvu vso možnost hitrejšega razvoja. Povprečni osebni dohodki delavcev v gradbeni operativi, ki zaposluje okoli 85 odstotkov delavcev v gradbeništvu in industriji gradbenega materiala, so znašali namreč nekaj manj kot 45.000 dinarjev na mesec. Najnižja povprečja osebnih dohodkov v nekaterih gradbenih podjetjih znašajo med 30 in 35 tisoč dinarji, povprečja osebnih dohodkov nekvalificiranih delavcev pa celo manj kot 25 tisoč dinarjev, medtem ko se je mesečna cena hrane v nekaterih delavskih menzah dvignila iznad 25 tisoč dinarjev, stanarina v samskih domovih pa na približno 7 tisoč dinarjev na mesec.

KJE SO VZROKI?

Udeleženci seje so ob tej ugotovitvi omenili troje vzrokov občutnega zaostajanja življenjske ravni gradbenih delavcev za povprečno življenjsko ravnijo zaposlenih v drugih gospodarskih panogah:

- nameni gospodarske reforme, ki ne dopuščajo povečanja osebnih dohodkov brez povečanja produktivnosti dela;
- neurejenost zunanjih razmer gospodarjenja, ki so za delovne organizacije objektivnega značaja in ki odločilno vplivajo na gibanje proizvodnosti dela in osebnih dohodkov ter
- neurejenost razmer v delovnih organizacijah samih, ki jih je treba nujno urediti, da bi hitreje naraščala proizvodnost dela, kar je osnovni pogoj za realno rast osebnih dohodkov.

Ko so analizirali vsakega izmed teh vzrokov, so udeleženci razprave ugotovili, da so gradbena podjetja že doslej oblikovala cene svobodno, na osnovi pogodbenih odnosov z investitorji, oziroma da so gradila stanovanja za trg. Tudi v industriji gradbenega materiala oblikujejo cene na osnovi medsebojnih dogovorov ali pa so cene sproščene, kar vse pomeni, da se v zvezi z novimi gospodarskimi ukrepi, ki zadevajo tržne odnose in cene, položaj proizvajalcev v gradbeništvu in industriji gradbenega materiala ni poslab-

(Nadaljevanje na 3. strani)

ZADNJI ŠIHT ZA VELENJSKE KNAPE • FOTO: M. ŠPAROVEC

KOMUNALNE SKUPNOSTI ZAVAROVANCEV NISO VEČ OVIRA ZA PROCES FUNKCIONALNE INTEGRACIJE V ZDRAVSTVU

Izpolnjen poglavitni pogoj, če...

Dva zbora republiške skupščine — socialno zdravstveni in republiški sta v ponedeljek sprejela zakon o pogojih za ustanovitev komunalne skupnosti socialnega zavarovanja delavcev, komunalne skupnosti socialnega zavarovanja kmetov in komunalnega zavoda za socialno zavarovanje. Pogoji, pod katerimi se lahko ustanovi komunalna skupnost, so ostrejši, kot doslej. Intencije zakona so, je bilo poudarjeno v obrazložitvi predloga na zasedanju socialno zdravstvenega zbora, doseči učinkovitejše delovanje vseh dejavnosti socialnega zavarovanja, hkrati pa tudi racionalno trošenje družbenih sredstev in takšno funkcionalno povezanost s celotno zdravstveno službo, ki bo omogočila zavarovancem kvalitetno, učinkovito in relativno cenejše zdravstveno varstvo. Eden od poglavitnih pogojev za to je usklajenost območij komunalnih skupnosti socialnega zavarovanja z bodočimi regionalnimi skupnostmi zdravstvenih zavodov, ki bodo lahko zagotovile zavarovancem celovito zdravstveno varstvo.

Preden so poslanci socialno zdravstvenega zbora z večino glasov sprejeli zakon, so v razpravi opozorili na vrsto problemov, ki bi, če bi nanje pozabili, ogrozili namen zakona. Težko bi sodili, da so razpravo pogojevale lokalistične, čustveno obarvane težnje — ohraniti sedanje razdrobljene komunalne skupnosti, kajti osnova vsem, ki so razpravljali, so bile izkušnje in ugotovitve, ki jih je dalo dosedanje delo samoupravnih organov zavarovancev. Poslanci so jih posredovali iz skoraj vseh delov Slovenije: Pomurja, Zasavja, Koroške...

(Nadaljevanje na 4. strani)

Izbira naj bo tudi dogovor

Reelekcija je pred vrati. In bolj ko se bliža, bolj intenzivne postajajo tudi naše razprave o tem novem fenomenu, ki ga je v našem življenju uzakonila nova ustava.

Toda resnici na ljubo si priznajmo, da so mnenja o reelekciji deljena. Nekateri se ogrevajo zanjo ter to svojo odločitev zagovarjajo z izkušnjami drugod v svetu, kjer vsak ekonomski, gospodarski ali proizvodni polom pomeni najprej polom »stolčka« za tistega, ki ga zaseda. Drugi, seveda bolj privatno ali pa vsaj ne tako zelo naglas, spet drugače sodijo, največkrat pa skomignejo z rameni in bolj zase kot za druge zamrmrajo: »No, pa bomo spet uprizorili pogrom na direktorje.«

A pustimo tokrat ob strani vse tisto, kar sodimo o reelekciji. Čas bo opravil svoje. Tudi ne kaže več izgubljati besed o tem, da smo z reelekcijo na stežaj odprli vrata novemu, bolj strokovnemu in tudi bolj ambicioznemu kadru, da smo s tem vnesli v našo kadrovsko politiko aspekt selektivnosti, da smo jo demokratizirali in slednjič, da tako vendarle postaja kadrovska politika sestavni element samoupravnosti. Vse to so že dlje več ali manj znane stvari, o katerih res ne kaže več drug drugega prepričevati. Vendar pa bi ob reelekciji kazalo upoštevati še en vidik, na katerega pa v kolektivih marsikdaj pozabljajo ob razpravah o ponovni izbiri vodstvenega kadra.

Za tole gre. Ne samo, da naj bi vsakokratna reelekcija pomenila priložnost za pretres dosedanjih rezultatov gospodarjenja in poslovanja ter tega, koliko so k tem rezultatom pripomogli zlasti tisti, ki zasedajo v organizaciji proizvodnih in poslovnih procesov najpomembnejša delovna mesta. V nekem smislu bi morala ponovna izbira postati tudi konkreten dogovor med samoupravnimi organi in vodstvenim kadrom o tem, kakšne so zahteve kolektiva v prihodnjem mandatnem obdobju. Z drugimi besedami povedano: ob reelekciji bi pravzaprav morali podrobneje definirati vse naše zahteve do vodstvenega kadra in do posameznih vodilnih delovnih mest v organizaciji proizvodnje in poslovanja ter hkrati s tem tudi predvideti konkretne rezultate, ki naj bi jih organizacija dosegla v tem obdobju.

To pa seveda pomeni, da bi morali razpisnim pogojem o zahtevani stopnji izobrazbe, praksi, zahtevam po sposobnostih vodenja in dela z ljudmi pridružiti še povsem konkretne zahteve kolektiva do posameznega delovnega mesta in opredeliti naloge, ki naj jih uresniči strokovnjak na takem delovnem mestu. Ne samo da bi tako nam samim postalo jasno, kaj sploh hočemo od kadra, ki ga izbiramo, tudi strokovnjaki ne bi več sprejemali z novo funkcijo nekakšnega »mačka v vreči«, kot se to zdaj največkrat dogaja. In bržčas bi že tedaj velika večina kandidatov lahko samokritično presodila, ali bo tem zahtevam in željam tudi zmogla ugoditi, lahko bo postavila tudi svoje zahteve in pogoje. Predvsem pa se čez štiri leta ali pa še prej ne bo mogel nihče izgovarjati, češ to ni bila moja naloga, kot se to danes pogosto primeri.

BOJAN SAMARIN

Rezervirano na zadnji strani za

VSELEJ NISO LE SANJE

ZUNANJETRGOVINSKI IN DEVIZNI REŽIM V LETU 1966

Manj administrativnih omejitev

Na vprašanja odgovarja tov. Lojze Fortuna, predsednik sindikata storitvenih dejavnosti Slovenije

Napovedujejo več sprememb v našem zunanjetrgovinskem in deviznem režimu, ki naj bi povečale interes in izboljšale zunanjetrgovinsko menjavo. Ali bodo delovne organizacije poslej samostojne razpolagale z lastnim deviznim deležem?

Odgovor: Odlok o uvedbi deviznih računov je že izšel. Retencijske kvote bodo delovne organizacije lahko porabile zase, jih prodajale, zamenjevale z drugimi delovnimi organizacijami preko poslovnih bank ali jih prodajale ali posojale bankam, pooblaščenim za devizno poslovanje.

Sliši se lepo. Ali bo zagotovljena polna likvidnost retencijske kvote? Delovne organizacije še ne morejo izkoristiti svojih deviz iz 1964. leta...

Odgovor: Upravičen pomislek! Gospodarstvo je na primer letos, v 1965. letu ustvarilo z izvozom dovolj deviz za uvoz reprodukcijskega materiala in surovin, izkoriščanje deviz pa je bilo povezano z dolgim administrativnim postopkom, uvoz se je zavlekel in motil proizvodnjo.

Vseh vzrokov tega ne bom našteval, problemi se ne rešujejo s pojasnjevanjem, za gotovo pa jih bo manj zaradi poenostavljenega deviznega poslovanja in predvidenih ukrepov za likvidnost deviznih sredstev vsem delovnim organizacijam, ki bodo izpolnile pogodbene obveznosti. Doslej so lahko dobile devize takoj, ko so izvozile, ne glede na to, ali je inozemski kupec takrat že poravnal račun ali ne. V letu 1966 pa je predvideno, da bo obračun med poslovnimi bankami in gospodarskimi organizacijami opravljen šele, ko banka prejme devize od inozemskega kupca. Poleg tega pa se sredstva za uvoz surovin in repromaterialov predvidoma ne bodo več prelivala preko centralnega deviznega fonda. Koriščenje retencijske kvote iz leta 1964 bo treba posebej reševati.

SMOTRNEJŠI UVOZ

Uvoz bo v letu 1966 še vedno vezan na izvoz. Čimveč bo delovna organizacija izvozila, več deviz bo ustvarila za uvoz. Princip deviznega samofinanciranja je letos povečal zunanjetrgovinsko menjavo. Vendar ima še veliko slabosti, ki nam povzročajo gospodarsko škodo. Denimo — priznavanje izvoza. Predelovalna industrija često zato ni imela dovolj surovin, ker so jih dobavitelji izvozili, sicer ne bi dobili deviz za lastno uporabo. Devizni učinek pa je pri izvozu surovin manjši kakor pri izvozu končnih izdelkov.

Odgovor: Poslovne banke so v letu 1965 sklepale le individualne pogodbe in usmerjale vse gospodarske organizacije v čimvečji izvoz. To je še povečalo težnjo po avtarkiji, ki je pri nas vseskozi pretirana, in zaviralo kooperacije tudi pri izvozu. Zaradi tega smo prenekaterikrat izvozili surovine in polizdelke ter jih ponovno uvozili s povečano devizno zgubo. Vsi stroški teh nepotrebnih prevozov so bremenili končni izdelek in dvigali cene na domačem trgu. Zato menim, da je skupinsko sklepanje pogodb s poslovnimi bankami, predvideno za 1966. leto, izredno pomembno. Gospodarske organizacije, ki so med seboj proizvodno povezane — ne glede na panogo, v katero sodijo — bodo lahko skupno programirale izvoz in uvoz za ustvarjene devize. Skupinska pogodba bo torej omogočala devizno participacijo tudi s posrednim izvozom. Železarni, na primer, bo predelovalec dolžan odstopiti ustrezni del deviz. Zdaj ta devizna participacija ni bila možna, četudi bi finalist pristal nanjo.

(Nadaljevanje na 6. strani)

Franc Svetek

Smrt je iz naše srede spet iztrgala enega prvih in najdoslednejših borcev za pravice delavskega razreda — Franca Svetka, dolgoletnega predvojnega sindikalnega delavca in funkcionarja, bivšega podpredsednika glavnega odbora Enotnih sindikatov Slovenije.

Franc Svetek se je rodil 26. novembra 1892 v Ljubljani v proletarski družini. Že kot vajenec se je pridružil idejam socialne demokracije, ki jim je ostal zvest vse do svoje smrti. Kot izučen kovinar je deloval v naprednih delavskih društvih, leta 1919 pa postal organizacijski tajnik Jugoslovanske socialno-demokratske stranke v Ljubljani. Stranka ga je poslala kot svojega delegata na prvo mednarodno konferenco v Washington. V času, ko je bil tajnik Zveze kovinarjev Jugoslavije, od leta 1925 dalje, je vodil vrsto stavk, v katerih je kot izkušen sindikalni delavec pokazal izredno spretnost. Bil je glavni tajnik Delavskega konzumnega društva in je pozneje v Celju prevzel vodstvo tega društva za celjsko okrožje. Od leta 1936 je bil v službi pri Pokojninskem zavodu delavcev in nameščencev v Ljubljani, Splošna delavska zveza pa ga je izvolila za svojega predsednika. Nekaj časa je bil urednik časopisa Delavec, centralnega glasila sindikata delavcev v Sloveniji. Svetek je bil iskren, dosleden sindikalni delavec in je posvetil ves svoj prosti čas, vse svoje življenje boju za izboljšanje položaja delovnega človeka.

V nasprotju s potjo socialne demokracije je Svetka njegova osnovna usmerjenost privedla v vrste OF, kjer je kot predstavnik Delavske enotnosti in Zveze enotnih sindikatov leta 1941 postal član Vrhovnega plenuma OF ter se zelo aktivno udeleževal vseh njegovih sej v Ljubljani. Po letu 1943 je odšel na osvobojeno ozemlje, začel delati kot član Izvršnega odbora OF, proti koncu leta 1944 pa je odšel v Beograd, kjer je postal član Sekretariata Zveze sindikatov Jugoslavije. V Sloveniji je bil prvo povojno obdobje predsednik Republiških sindikatov. Bil je član SNOS in AVNOJ in dva sklica tudi zvezni ljudski poslanec. Do svoje smrti je bil član Glavnega odbora SZDL Slovenije in Zveznega odbora SZDL Jugoslavije.

To so samo glavni mejniki na Svetkovi življenjski poti. Vsebina te življenjske poti, ki jo je smrt tako nasilno pretrgala, pa je preveč bogata, da bi jo lahko izrazili le bežno, z nizanjem datumov ob njegovi življenjski poti.

Svetek je svoje življenje vlil v to, kar danes imamo in uživamo: svobodo in samoupravljanje. Zato za nas ni umrl. Svetek živi v našem delu in življenju, prijateljem in sodelavcem pa ostaja v spominu kot dosleden borec za pravice delovnega ljudstva, kremenit značaj, pošten in neomahljiv Slovenec in iskren prijatelj.

DELAVSKA ENOTNOST

Glasilo Republiškega sveta ZSJ za Slovenijo. Izdaja CZP Ljudska pravica v Ljubljani. List je ustanovljen 20 novembra 1942. Urejuje uredniški odbor. Glavni in odgovorni urednik

MILAN POGAČNIK

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dalmatinova ul. 4, poštni predal 313/VI, telefon uredništva 31 66 72, 31 24 02 in 31 00 33, uprave 31 00 33. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 501-1-365 — Posamezna številka stane 50 din — Naročnina je: četrtletna 650, polletna 1300 in letna 2600 din — Rokopisov ne vračamo — Poštnina plačana v gotovini — Tisk in kliševi ČZP »Ljudska pravica« Ljubljana

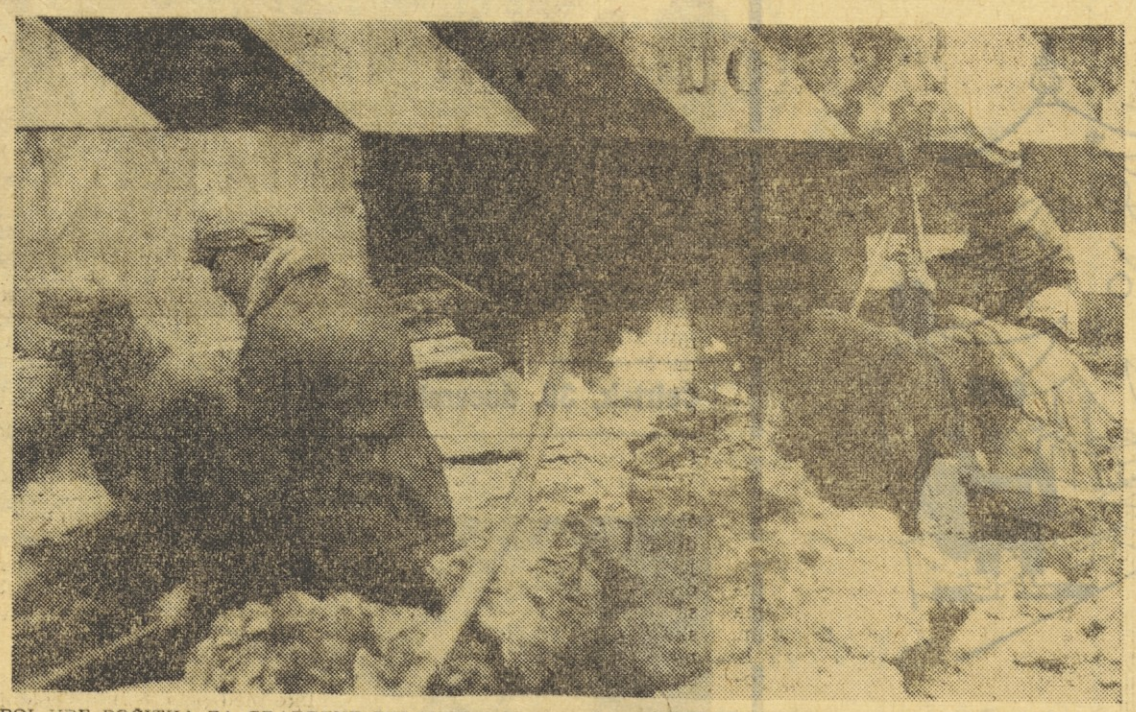

POL URE POČITKA ZA GRADBENE DELAVCE — FOTO: M. SPAROVEC

ZA SINDIKATE V POMURJU NI ZIMSKEGA SPANJA

Iz obrti v industrijo

Dinamičen porast industrijske proizvodnje ● Povečati vrednost dela v strukturi cene

Za dva zaporedna sindikalna občna zbora v Lendavi in Murski Soboti, ki sta bila v začetku meseca, so sindikati zbrali precej gradiva. Na obeh občnih zborih so obravnavali razmere prekmurskih delavcev in njihove težave. Pri tem pa se niso lotili zgolj problemov zaposlenih v domačih podjetjih, ampak tudi problemov tistih, ki odhajajo na delo drugam in v tujino.

Dolga leta Prekmurje ne more zaposliti vseh, ki iščejo delo. Veliko za delo sposobnih ljudi je iskalo zaposlitve drugod. V zadnjih letih je odhod delavcev iz Pomurja v bližnja in oddaljenejša industrijska središča sicer nazadoval, vendar pa so se naglo povečale zaposlitve v tujini. Res je tudi, da se je število delovnih mest v gospodarskih organizacijah pomurskih občin iz leta v leto povečevalo, vendar domača podjetja niso sposobna, da bi zaposlila vse viške. Gospodarski uspehi prekmurske industrije pa so takšni, da se je že bistveno spremenila struktura zaposlenih. Pred vojno je bilo po nepopolnih podatkih zaposleno v Murski Soboti kakih 1200 delavcev, zdaj pa jih je v tej občini zaposlenih že kakih 9500 in od tega samo v Murski Soboti približno 6500.

Naglo povečanje industrijskih zmogljivosti pa ni zadostovalo. V industrijo so zadnja leta nalagali največ sredstev. Industrijska proizvodnja se je letno povečevala za 25,5 %. Druge gospodarske panoge, zlasti pa kmetijstvo, so proizvodnjo povečevale znatno počasneje. Seveda je takšen razvoj privedel do precejšnjih nesorazmerij. Zato je sedaj med drugim tudi naloga sindikata, da si prizadeva razreševati neskladja in zagotoviti načrtnejši in skladnejši razvoj vseh panog.

Narodni dohodek na prebivalca je za slovenske razmere še vedno nizek. Leta 1963 je na prebivalca soboške občine znašal 178.076 dinarjev, lani 206.320 dinarjev, letos pa računajo, da bo narasel na 230.184 dinarjev. Takšen narodni dohodek na prebivalca pa pomeni samo polovico republiškega povprečja in je po podatkih najnižji v Sloveniji. Narodni dohodek pomeni važno osnovo za razširjeno reprodukcijo, za vzdrževanje in obstoj vseh družbenih služb, za zdravstvo, šolstvo in socialno varstvo, in je tako tudi osnova za osebni in družbeni standard prebivalcev. Vzroki za tako nizek narodni dohodek na prebivalca so dovolj znani: relativno gosta naseljenost, razdrobljena kmečka posest, ki ne daje večje blagovne proizvodnje, majhno število industrijskih podjetij, ki so se razvila šele v zadnjih letih; vse to so dejstva, s katerimi morajo računati sindikati v Pomurju. Pri tem pa je razveseljivo, da je relativna rast gospodarskega razvoja družbenega proizvoda in narodnega dohodka zelo hitra in da je iz leta v leto nad republiškim povprečjem. Glavni delež za naglo povečevanje narodnega dohodka nosi industrija s pametnimi investicijami, boljšim izkoriščanjem kapacitet in z večjo delovno storilnostjo. Takšni uspehi seveda niso naključje, ker je industrija v soboški občini prebrodila velike težave, da je dosegla sedanji razvoj. Večina industrijskih podjetij je zrasla iz nekdanjih obrtnih delavnic z razširitvami, rekonstrukcijami, uvajanjem sodobnih tehnoloških postopkov in z združevanjem.

NOVE NALOGE SINDIKATOV

Odkar so se ublažili pogoji zaposlovanja naših delavcev v tujini, so dobili sindikati v pomurskih občinah novo skrb in naloge. V Prekmurju se je v zadnjem času močno povečal interes po zaposlovanju v Avstriji. Celo delavci, ki so bili prej zaposleni v drugih industrijskih mestih, se vračajo domov in iščejo zaposlitve v sosedni Avstriji. Letos spomladi je bilo zavodu za zaposlovanje v Murski Soboti vročenih 2430 prošenj za zaposlitev onstran meje. V zadnjem letu je bilo tako zaposlenih v tujini 3041 ljudi. Nekaj delavcev je pa odšlo na delo v tujino mimo zavoda za zaposlovanje. Računajo, da je sedaj na delu v tujini kakih 7 % aktivnih prebivalcev soboške občine.

Čeprav je v soboški občini prijavljenih 541 upravičencev, ki prejemajo oskrbnino v času nezaposlenosti, podatek ni presenetljiv, saj v Prekmurju brezposelnost ni praktično nikoli povsem izginila. Bolj čudno je, da je med njimi kar 222 žena.

Eno od bistvenih in pomembnih vprašanj, o katerih so na obeh občnih zborih največ razpravljali, pa tudi sindikalna vodstva v podjetjih in v občini so se z njimi veliko ukvarjala, je delitev dohodka in osebnih dohodkov v vseh delovnih organizacijah.

Celotni osebni dohodek, ki ga je gospodarstvo doseglo na enega zaposlenega, je znašal v soboški občini v letu 1964 milijon dinarjev. Izplačani osebni dohodki pa so bili v posameznih panogah gospodarstva še vedno precej nizki. Če vemo, da je povprečni osebni dohodek v vseh gospodarskih organizacijah bil v septembru letos 46.989 dinarjev, sindikati v sedanjih razmerah na trgu z ovrednotenim delom v strukturi cen ne morejo biti zadovoljni.

Z. T.

PO OBČNEM ZBORU PTUJSKIH SINDIKATOV:

Za višji standard višja produktivnost

Čeprav težave, dobri rezultati gospodarjenja ● Skladi delovnih organizacij se krepe v primerjavi s sredstvi za osebne dohodke ● V nekaterih kolektivih pa sindikat še vedno ni našel svoje funkcije

Pred dnevi je imel občinski sindikalni svet v Ptuju svoj občni zbor. Razprava je razkrila osnovno težnjo sindikatov, težnjo namreč, da je treba vsem proizvajalcem s prehodom na intenzivnejše gospodarjenje zagotoviti tudi intenzivnejši porast realnih osebnih dohodkov in s tem tudi hitrejši dvig življenjske ravni. Toda pot k uresničitvi te naloge je speljana preko prozaične zahteve po povečevanju produktivnosti, ekonomičnosti in rentabilnosti. Zato je tudi ena izmed nalog sindikata, da z vso doslednostjo pomaga razreševati vsa tista protislovja, ki preprečujejo boljše gospodarjenje v delovnih organizacijah, so poudarili delegati na tem občnem zboru.

Čeprav so zdaj edini zanesljivejši podatki devetmesečni periodični obračuni, pa vendar ti obetajo za leto 1965 dokaj dobre rezultate gospodarjenja. Tako je v ptujski občini že zmanjšan zastoj v realizaciji gospodarskega plana občine in je konec septembra znašal ta zaostanek le še 2,4 %. Industrijska proizvodnja je v devetih mesecih celo dosegla predvideno dinamiko ter izpolnila letni plan v višini 75,3 %. Industrija ptujske občine je tako za 24,1 % presegla proizvodnjo v istem časovnem obdobju leta 1964 ter pri tem le za 2,6 % povečala število zaposlenih, kar pa med drugim priča tudi o občutnem porastu produktivnosti dela. Tudi vse kmetijske organizacije ptujske občine so aktivno zaključile devetmesečno poslovanje. Planirana predvidevanja v trgovini so bila dosežena za 84,6 %, v celotnem prometu pa je trgovina skoraj za četrtino presegla rezultate v letu 1964. Napredek tudi v gostinstvu. Le obrt nezadržno nazaduje.

Vse to priča, da so upravičena pričakovanja za pozitivo letno bilanco gospodarjenja v delovnih organizacijah ptujske komune. In na drugi strani: vsi ti podatki postajajo še toliko bolj dragoceni, če upoštevamo, da so se za večino delovnih kolektivov po 27. juliju bistveno zaostrili pogoji gospodarjenja.

BOGATEJŠI SKLADI, VENDAR...

Ena izmed značilnosti ekonomskega in družbenega razvoja v letošnjem poslovnem letu pa je v tem, da se je v ptujskih delovnih organizacijah bistveno spremenilo delitveno razmerje med skladi in sredstvi za osebne dohodke. Tako je bilo predvideno delitveno razmerje 78 proti 22 v korist osebnih dohodkov, v resnici doseženo razmerje pa je bilo po devetih mesecih 64 % za osebne dohodke in 36 % za sklade.

A tako kot ta sprememba priča o tem, da si v delovnih organizacijah prizadevajo okrepiti svojo materialno bazo, kot je ta sprememba prav gotovo tudi posledica spremenjene delitve med delovno organizacijo in družbo, pa se za njo vendarle skriva še nekaj drugega. Tako ptujski sindikati pristavljajo, da so delovne organizacije zelo previdne v delitvi, da se poskušajo zavarovati pred morebitnimi novimi zaostritvami v pogojih poslovanja, pri tem pa seveda bistveno odstopajo od določil v svojih pravilnikih o delitvi dohodka ter varčujejo na račun proizvajalčeve življenjske ravni na podlagi njegovega povečevanja produktivnosti dela.

Seveda pa je pri tem vprašanje zase, ali taki posegi na področju delitve lahko tudi v prihodnje dovolj spodbudno vplivajo na povečevanje prizadevanj proizvajalcev za boljše gospodarjenje in povečevanje produktivnosti dela.

VEČ DOSLEDNOSTI TUDI V SINDIKATIH

V vsa ta dogajanja pa mora aktivno poseči sindikat, če seveda hoče realizirati svojo glavno nalogo: izboljšati tako ekonomski kot družbeni položaj proizvajalca. Zato pa je v presoji dosedanje dejavnosti sindikalnih podružnic v ptujski komuni toliko bolj potrebna samokritičnost.

In ta samokritičnost je dobila na zadnjem občnem zboru približno takole formulirano vsebino. Posamezne podružnice še vedno nimajo jasnega koncepta o nalogah sindikata v delovni organizaciji, zato se marsikdaj še vedno »gredo oskrbovalni servis«. V nekaterih sindikalnih podružnicah še vedno razrešujejo posamezne probleme za zaprtimi vrati tovarniških odborov in mimo članstva. Vodstva sindikalnih podružnic v nekaterih podjetjih postajajo le podaljšana roka drugih organov v podjetju, kot so ugotavljali za Delto, TAP, Kmetijski kombinat, Kmetijsko zadrugo Jože Lacko, Krojaško šiviljsko delavnico in še nekatere druge. In da bi bil sindikat v takih primerih čim manj »nevaren«, mu obesijo skrb za rekreacijo, za organizacijo letnega oddiha in podobno. A tudi decentralizacija sindikalnega dela, ki jo pogojuje decentralizacija samoupravljanja in prenos pristojnosti na neposredne proizvajalce v delovnih enotah, je največkrat samo formalna decentralizacija, ne pa tudi vsebinska sprememba v delu sindikatov. Vse to pa pomeni, da bo treba v prihodnje nekoliko pomesti tudi pred svojim pragom, kajti tudi od tega bo odvisna uspešnost prizadevanj v sindikatih.

S. B.

OB OBČNEM ZBORU ObSS LJUBLJANA CENTER

Doseženi uspehi terjajo še večjo prizadevnost

Poročilo dosedanjega predsednika Gabrijela Sfiligoja in razprava, v kateri so delegati spregovorili o konkretnih problemih in uspehih delovnih organizacij, sta dovolj jasno poudarila, da so bili na vseh področjih sindikalnega dela doseženi lepi uspehi. Uspehi, ki spodbujajo, da po enaki poti — po poti usmeritve na lastne probleme — sindikati v tej komuni tudi nadaljujejo v svojih prizadevanjih.

Seveda pa ne gre za to, da bi posploševali uspehe vseh sindikalnih podružnic in da bi jih posploševali na enak način. Važnejša je ugotovitev, da se je povsod delo premaknilo z mrtve točke in da so podružnice že našle svoje mesto v življenju kolektivov. Nekatere bolj, druge seveda manj. Uveljavljanje njihove vloge je vsekakor treba razumeti kot daljši proces, ki je in bo nujno različen v različnih pogojih. V občini so namreč razen kmetijstva zastopane prav vse dejavnosti in so zatorej tako pristop k delu, kakor tudi dosežena stopnja razvoja nujno različni.

Velja poudariti, da se po reformi rezultati samo še stopnjujejo. Gre torej za ugodne posledice sistematičnih prizadevanj v zvezi z gospodarskimi, družbenimi, kadrovskimi in drugimi ukrepi v zadnjih treh, štirih letih, ko so sindikati skupaj z drugimi družbeno-političnimi organizacijami napovedali odločen boj drobnjakarstvu, rutinerstvu, demagogiji in temu podobnemu politikantstvu in si obenem odločno prizadevali za uveljavitev bolj racionalnega, intenzivnega ter smotrnega samoupravljanja in gospodarjenja. V ilustracijo samo nekaj podatkov:

Plačana realizacija je v desetih mesecih letošnjega leta za četrtino višja kot lani v istem času. Materialni stroški v istem obdobju so se povečali le za 6 %, zato pa je bil čisti dohodek navzlic prehodnim težavam v zvezi z reformo za 27 % večji. Delitveno razmerje med skladi in osebnimi dohodki se ni spremenilo: 27 % čistega dohodka je namenjeno za sklade. Ugoden je tudi izvoz — za 27 % višji kot lani. Vsi ti rezultati so bili uresničeni ob enakem številu zaposlenih, vendar že ob enakomernejši razporeditvi v izmenskem delu.

Na občnem zboru pa so hkrati poudarjali, da bi storili največjo napako, če bi se vdajali samozadovoljstvu. Ravno nasprotno: zdaj je čas, ko doseženi rezultati po eni strani, sicer pa spremenjeni pogoji gospodarjenja silijo in obvezujejo, da se sindikati še smeleje, bolj pospešeno, predvsem pa vztrajno in programsko zavzemajo za uresničitev stališč, da programirano delo pomeni izhodišče vseh nadaljnjih prizadevanj. To pomeni, da morajo delovne organizacije čimprej pripraviti dolgoročne in kratkoročne delovne programe in druge kompleksne analize. Samo na podlagi tega se bo mogoče odločiti za konkretne in optimalne ukrepe, ki naj bi omogočili še boljše rezultate znotraj domačega gospodarskega prostora in v okvirih svetovne delitve dela.

Drugače rečeno: ko govorimo o tem, govorimo o skrbi za intenzivnejše gospodarjenje v vseh oblikah in na vseh področjih; govorimo o nadaljnjem uveljavljanju samoupravljanja, urejevanju in izvajanju notranje zakonodaje, o boljši kadrovski politiki in demokratizaciji te politike, o smotrnejšem zaposlovanju in o spodbudni delitvi po delu, še posebej za strokovnjake in druge organizatorje proizvodnje.

MiG

... v jugoslovanskih sindikatih

Četrta skupščina sindikatov Črne gore

23. decembra so se v Titogradu sestali na svojo 4. skupščino delegati črnogorskih sindikatov. Osrednjo temo razprave bi lahko takole definirali: aktualni problemi notranje delitve in naloge sindikatov v prihodnjem obdobju. Ena izmed tem pa so bili še posebej osebni dohodki. Sindikati v Črni gori ugotavljajo, da so osebni dohodki v njihovi republiki še posebno nizki, znatno nižji od jugoslovanskega povprečja. Tako na primer v državi le dvanajstina od vseh zaposlenih prejema osebne dohodke do 25.000 dinarjev, v Črni gori pa je ta odstotek dvakrat večji. Med vzroki za tako nizke osebne dohodke in s tem seveda tudi za nizek standard proizvajalcev, pa sindikati omenjajo: nizko produktivnost dela, veliko razdrobljenost gospodarstva, zato tudi prekomerno obremenitev proizvodnje z administrativnimi in režijskimi stroški, ki prav tako presegajo jugoslovanska povprečja. Razen tega pa podatki izpričujejo, da je v tej republiki zaposlenih zelo veliko delavcev z neustrezno strokovno usposobljenostjo. Tako je na primer v negospodarskih dejavnostih 29 % od celotnega števila zaposlenih brez potrebne kvalifikacije, v gospodarstvu pa celo 79 %, to pa seveda bistveno vpliva na rast produktivnosti dela, ekonomičnosti in rentabilnosti poslovanja, s tem pa tudi na gibanje osebnih dohodkov zaposlenih.

Tudi visoko kvalificirani — brez osemletke

Po analizi, ki jo je pripravil občinski sindikalni svet v Titovih Užicah, je med 12.500 zaposlenimi več kot 8000 delavcev, ki nimajo popolne osemletke. Značilen je tudi podatek, da med zaposlenimi moškimi nima osemletke 59 %, med ženskami pa kar 70 %. Najbolj pa so presenetljivi podatki, da številni kvalificirani ali celo visoko kvalificirani delavci nimajo popolne osemletke. Ob tem pa sindikati v Titovih Užicah ugotavljajo, da so v delovnih kolektivih zelo malo storili, da bi likvidirali nepismenost med proizvajalci, ali pa da bi omogočili delavcem, da si pridobe širše splošno znanje. Nasprotno, marsikdaj so v podjetjih ob strokovnem usposabljanju povsem pozabili na splošno izobraževanje. Zato se tudi občinski sindikalni svet zavzema, da bi delovne organizacije v statutih uzakonile osemletko kot minimum splošnega znanja za sprejem na delo, za že zaposlene pa naj bi s pomočjo delavske univerze poiskale možnosti, da si tako znanje čimprej pridobe.

Samoupravne odnose razvijamo prepočasi!

(Nadaljevanje s 1. strani)

šal. Celo nasprotno — izboljšal se je v tem smislu, da sprošča večjo iniciativo za intenzivno gospodarjenje v delovnih organizacijah. To pa pomeni, da je treba iskati vzroke za negativne pojave v tržnih odnosih in politiki cen, in v tej zvezi za zaostajanje življenjske ravni gradbenih delavcev za povprečno življenjsko ravnijo zaposlenih, predvsem v delovnih organizacijah samih.

V razpravi na seji republiškega odbora so pokazali na te vzroke tako rekoč s prstom, povrh pa jih tudi ilustrirali. Glavna »krivca« za sedanji položaj gradbenih delavcev sta: prepočasen razvoj samoupravnih odnosov in nedoslednost pri delitvi dohodka po delu v delovnih organizacijah. To dejstvo najbolje potrjujejo velike razlike v razvojnih poteh in gospodarskih uspehih posameznih delovnih organizacij. Vedno bolj postaja očitno, da dosegajo največje ekonomske uspehe tiste delovne organizacije, ki posvečajo razvoju samoupravljanja in delitvi dohodka po delu največjo pozornost. Velikost delovne organizacije — tako kaže praksa — je pri doseganju gospodarskih uspehov drugotnega pomena. Dejstvo je, da nekatera naša velika gradbena podjetja v svojem razvoju stagnirajo ali zaostajajo, dejstvo pa je tudi, da nekatere majhne delovne organizacije nenehno napredujejo in dosegajo nadpovprečne ekonomske rezultate. Praksa je tudi povsem jasno pokazala, da tam, kjer vlada samovolja namesto samoupravljanja, mezdni odnosi namesto delitve po delu, ne dosegajo visoke proizvodnosti dela in ne delijo visokih osebnih dohodkov. Samo v atmosferi avtoritativnega odločanja in v tistih delovnih kolektivih, kjer samoupravljanje nima prave veljave, lahko pride do pojavov, da prevzemajo gradbena podjetja na licitacijah dela po povsem nerealni ,prenizki ceni, da so razlike med ponudenimi cenami za prevzem tako velike, tudi 100-odstotne. Te razlike v ponudenih cenah niso samo posledica pomanjkanja dela in različnih sposobnosti gradbenih podjetij, ampak predvsem rezultat poslovne nesposobnosti, neupoštevanja potreb razširjene reprodukcije in življenjskega standarda zaposlenih delavcev, včasih pa tudi primitivne borbe za obstanek, največkrat tistih delovnih organizacij, ki za življenje v razmerah intenzivnega gospodarjenja niso dovolj usposobljene. Tudi v industriji gradbenega materiala imajo pomanjkljivosti politike cen največkrat subjektivne korenine. Za opečne proizvode je bilo predvideno svobodno formiranje cen. Zaradi pretiranega povišanja cen v nekaterih opekarnah pa je začela tržna inšpekcija cene strogo kontrolirati, nakar so bile opekarne same prisiljene znižati cene, bolj zaradi razmer na trgu kot zaradi administrativnega pritiska, tako da znaša razlika med najnižjimi in najvišjimi cenami enakih opečnih izdelkov skoraj 30 odstotkov. To »vibriranje cen« zelo zgovorno ilustrira slab posluh podjetij omenjenih gospodarskih panog za potrebe trga in s tem za svoj razvoj in usodo.

PRIPOROČILO IN STALIŠČE

V zvezi s takšno oceno položaja gradbenih delavcev in podjetij gradbeništva in industrije gradbenega materiala je republiški odbor sindikata gradbenih delavcev sprejel priporočilo, naj se sindikalne podružnice bojujejo za dosledno uveljavljanje načel delitve po delu, za najbolj napredna načela in stališča v statutih, pravilnikih in drugih samoupravnih aktih delovnih organizacij in po njihovi uzakonitvi za njihovo dosledno uveljavljanje v praksi, še posebno pa naj se zavzemajo za hitrejši razvoj integracijskih procesov, medsebojno sodelovanje v proizvodnji in za vključevanje gradbeništva v mednarodno delitev dela. Republiški odbor se bo odločno zavzemal za to, da bi vodstva gradbenih podjetij ne prevzemala gradbenih del na licitacijah na škodo življenjske ravni gradbenih delavcev, na račun pomanjkljivo urejenih naselij na gradbiščih in njihovih nizkih osebnih dohodkov. To prizadevanje RO pa se seveda ne more izraziti neposredno, ampak le z njegovim vplivanjem na razvoj samoupravnih odnosov v gospodarskih organizacijah ter z aktivnostjo sindikalnih podružnic.

V. B.

Za nobeno ceno — »v zakon«

Kolektiv Belsada v Črnomlju je te dni prestajal hudo in odgovorno preizkušnjo. Odločiti bi se moral za združitev z belokranjsko trikotažno tovarno Beti. Preizkušnje pa ni prestal. Na referendumu je 44 članov kolektiva preglasovalo 6 članov, ki so se zavzemali za združitev Belsada z Beti. Belsad že od svojega obstoja ne more zlesti na zeleno vejo. Trenutno se mu sicer obrača na boljše, kar pa nekateri hudomušneži pripisujejo temu, da si potrošniki namesto dragega masla mažejo raje na kruh marmelado. Tisti, ki poznajo dvajsetletne tegobe Belsada, pravijo, da ta sreča ni trajna. Nekega dne bo spet zdrsnil tja, kjer je bil, vendar bo takrat prepozno. Takšna priložnost se mu ne bo več ponudila, da bi ga kdo vabil v združitev pod tako ugodnimi pogoji, kot mu jih nudi kolektiv Beti.

Za črno-belo sliko bodo morda zanimivi tile podatki: v Belsadu je lani 100 dinarjev vloženih sredstev dajalo 103 dinarje celotnega dohodka, letos 125 dinarjev. V Beti pa je lani 100 dinarjev vloženih sredstev dajalo 254 dinarjev celotnega dohodka, letos pa celo 318 dinarjev.

O uspehih delovnega kolektiva Beti smo v našem glasilu že pisali. Svoje proizvodne zmogljivosti bi radi razširili. Belsadovi prostori bi bili kot nalašč za razširitev Betine proizvodnje. V Beti bi zaposlili in prekvalificirali za potrebe svoje proizvodnje vse člane kolektiva Belsada.

Pred kratkim smo v rubriki »Med štirimi očmi« zapisali, da Jugobanka diktira Kmetijski zadrugi v Cerknici izvozne pogoje in se s tem vmešuje v njeno gospodarjenje. To je na sestanku političnega aktiva cerkniške občine povedal direktor zadruge, tovariš Jože Telič.

Direktor KZ Cerknica je po telefonu še enkrat potrdil, da se je zgodilo dejansko tako, kakor je povedal na tistem sestanku. Njihova zadruga sicer ni samostojen izvoznik, ampak posluje preko ljubljanske Grude. Kolikor pa on ve, Jugobanka ni dovolila izvoza, ker se je zadruga, oziroma Gruda, v njenem imenu pogodila za nižjo ceno, kot pa so jo določili v banki.

V Jugoslovanski banki za zunanjo trgovino, podružnica za Slovenijo, pa so nas zaprosili, naj objavimo pojasnilo, da se kritika ne nanaša nanje. Izvoz kmetijskih pridelkov in drugih proizvodov posreduje druga, specializirana banka. (Kmetijska banka, op. pisca.)

TOKRAT MED VEČ OČMI

Najbolj na kratko bi zadevo končali, če bi rekli, da je kriv novinar, ki omenjene izjave ni preveril, preden jo je objavil.

Prepričani pa smo, da le ni tako. Sestanek političnega aktiva v občini je gotovo dovolj široka javna tribuna, ki ne prenese polovičnih resnic, še manj pa neodgovorne kritike. Morda je res, da v cerkniški zadrugi ne poznajo ozadja te zadeve. Drži namreč, da so se vsi jugoslovanski izvozniki kmetijskih proizvodov dogovorili o najnižjih cenah, ki naj veljajo pri izvozu na posamezna področja. To pomeni normalen ukrep, ki naj bi preprečil medsebojno konkurenco naših proizvajalcev na tujem tržišču, saj tudi v mejah takšnega dogovora ostajajo odprta vrata tistim kolektivom, ki bolj rentabilno gospodarijo. Verjamemo, da bi marsikateri kolektiv našel takšno računico, ki bi bila zanj še ugodna, čeprav veliko nižja od skupno dogovorjene. Veliko vprašanje pa je, če bi s tako preračunanim izvozom skupnosti povzročili še kaj drugega kot škodo. Vse to še posebej velja za kmetijstvo, ki najbrž ni dobivalo v dosedanjih letih finančnih sredstev za to, da bi si posamezne delovne organizacije med seboj konkurirale na tujem trgu — preden so zadovoljivo oskrbele domačega potrošnika.

Tole hočemo raziasniti: če že nekaj kritiziramo, potem naj bodo pripombe poštene in odkrite. Enostranske in polovične resnice samo odvračajo pozornost od vzrokov na posledice. Neobveščenost ob vsem tem ne bi smela pomeniti tudi opravičila.

-mG

PO OBČNEM ZBORU ObSS SLOVENSKA BISTRICA

Največja rezerva — znanje zaposlenih

Na občnem zboru ObSS Slovenska Bistrica so ugotovili, da si večje gospodarske organizacije na območju občine že vse mesece reforme prizadevajo povečati produktivnost dela ter da dosegajo tudi vse večje poslovne uspehe na domačem in tujem trgu, medtem ko manjše delovne organizacije reforma gospodarsko še ni zdramila. Kolektivi gospodarskih organizacij EMI Poljčane, EMI Zgornja Bistrica, obrati Lesno industrijskega podjetja Slovenske Konjice, Tapetništvo Oplotnica in Monter Poljčane so se v času reforme zadovoljili le s tem, da so za nekaj odstotkov povečali osebne dohodke in gospodarjenje »preračunali« tako, da tudi v novih razmerah gospodarjenja ne bodo zašli v težave. Samo to pa je premalo!

Tako ostra ocena prešibke zavzetosti manjših delovnih organizacij za uresničevanje smotrov reforme, kakršno so izrekli delegati na občnem zboru ObSS Slovenska Bistrica, temelji tako na ugotovitvi sindikalnih delavcev kot na kazalcih gospodarskega razvoja te občine. Delegati so povedali, da so v besedah sicer vsi kolektivi za uresničitev ciljev reforme, to je iskanje notranjih rezerv, specializacijo, delitev dela itd., toda za te ukrepe se dejansko iz kakršnih koli razlogov ne odločijo. »V občini skoraj ni bilo sestanka kolektiva, na katerem bi ne govorili o uvedbi druge ali tretje delovne izmene, toda po reformi še nobeno podjetje ni vpeljalo druge ali tretje izmene,« smo slišali na občnem zboru na račun premajhne skrbi delovnih kolektivov za iskanje resničnih notranjih rezerv. Večizmensko delo bi lahko bogato obrodilo, še posebno, če bi ga vpeljali v obratih za predelavo aluminija in svinca, saj je bila gradnja teh obratov in njihova oprema zelo draga, stroji pa zdaj velik del dneva stojijo. Na občnem zboru so spet poudarili, kolikšnega gospodarskega pomena bi bili za bistriško občino specializacija in delitev dela, zlasti v obratih Lesno industrijskega podjetja, Mizarsko kolarski delavnici Zgornja Bistrica, Mizarstvu Spodnja Polskava in v Monterju, ki zdaj vsi delajo »vsakega malo za vse«. Kritizirali so tudi gospodarjenje bistriške Kmetijske zadruge, ki se kljub reorganizaciji, ob kateri so obetali, da se bo gospodarsko okrepila, ni izkopala iz težav, razen tega pa je tudi zanemarila proizvodno sodelovanje s kmeti.

Udeleženci občnega zbora pa so ob oceni gospodarjenja v nekaterih gospodarskih organizacijah pokazali tudi pot, po kateri bodo morale gospodarske organizacije kreniti, če si bodo hotele zagotoviti perspektivo. Podatki kažejo, da je imelo od 2944 zaposlenih, kolikor so jih povprašali s posebno anketo delavske univerze, le 47 % zaposlenih ustrezno izobrazbo za delo, ki ga opravlja, kar pomeni, da je največja »notranja rezerva« gospodarskih organizacij tudi te občine — strokovno usposabljanje zaposlenih.

Vendar pa samo prepričevanje, da je strokovna izobrazba nujna za dobro opravljanje poklica, ne bo obrodilo sadov, če v to ne bodo prepričani tudi tisti, ki jim je izobrazba potrebna. To pa z drugimi besedami povedano pomeni, da je lahko najučinkovitejša spodbuda za izobraževanje na delovnem mestu oziroma za poklicno usposabljanje le dobro plačilo za opravljanje strokovnega dela. Tako je razprava sindikatov v Slovenski Bistrici na občnem zboru izzvenela med drugim tudi v zahtevo, da morajo v delovnih kolektivih v prihodnje bolje nagrajevati strokovno delo kot doslej, predvsem pa utrjevati take sisteme delitve dohodka, ki bodo stalno vplivali na povečanje deleža strokovnega dela v končnih izdelkih in s tem na vrednost končnih izdelkov in uslug na domačem in tujem trgu.

V. B.

Pravna posvetovalnica DE

● 21. VPRAŠANJE:

Pred drugo svetovno vojno sem bil od 15. do 17. leta starosti zaposlen na kmetijskem posestvu kot dninar in verjetno nisem bil socialno zavarovan. Ali se mi po veljavnih zakonitih predpisih šteje čas te zaposlitve v delovno dobo za pokojnino?

FRANC LUŽAR — Kranjska gora

Po določbi 1. odstavka 1. točke 135. člena temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju se šteje v zavarovalno (delovno) dobo za pokojnino čas, ko je bil pred 15. februarjem 1950 kmetijski delavec zaposlen na zasebnem kmetijskem posestvu, če je bil v delovnem razmerju s polnim delovnim časom in če je opravljal delo v posameznem koledarskem letu najmanj sedem mesecev. Zakon te pravice ni omejil s pogojem, da je bil delavec socialno zavarovan, saj je splošno znano, da v tistem času kmetijski delavci sploh niso bili prijavljeni v socialno zavarovanje. Izrecno pa je v navedeni zakonski določbi postavljen pogoj, da je bil delavec v delovnem razmerju s polnim delovnim časom.

Tako delovno razmerje je nastalo, če se je delavec zavezal delodajalcu, da bo zanj opravljal določeno kmetijsko delo ali drugo delo na kmetijskem posestvu stalno, tj. vsak delavnik 8 ali več ur dnevno, delodajalec pa je delavcu zagotovil določeno plačo.

Navadno sta se pogodbeni stranki dogovorili tudi o prejemkih v naturalijah (hrani, stanovanju in obleki) ter o odpovednem roku. Taki dogovori so se sklepali navadno ustno. Kolikor se stranki nista dogovorili, so glede pravic in dolžnosti delavca in delodajalca veljale določbe starega »poselskega reda«, katerega besedilo je bilo natisnjeno v poselski (delavski) knjižici, ki jo je delavec ob nastopu dela izročil delodajalcu.

Ker ste bili po lastni navedbi zaposleni le v svojstvu dninarja, niste bili v delovnem razmerju. Zato se vam čas take zaposlitve ne bo mogel šteti v pokojninsko dobo.

M. VEHOVEC

● 22. VPRAŠANJE:

Imam 41 let pokojninske dobe in sem še redno zaposlen v železarni, kjer delam že več kot 35 let. Ker delam tudi ob nedeljah, me zanima, ali se mi bodo po novem zakonu o pokojninskem zavarovanju upoštevali za pokojninsko osnovo tudi osebni dohodki za nedeljsko delo.

JANEZ VENGAR — Jesenice

Po izrecni določbi odloka o osebnih dohodkih oziroma plačah, ki se vštevajo v pokojninsko osnovo (Ur. list SFRJ, št. 51/62), ki je veljal do 31. decembra 1964, se ne všteva v povprečni mesečni znesek osebnega dohodka (plače) za ugotovitev pokojninske osnove osebni dohodek iz naslova nadurnega dela in dela ob dnevih tedenskega počitka in ob državnih praznikih. Zato se vam osebni dohodek za nedeljsko delo za čas do 31. decembra 1964 ne more upoštevati pri odmeri pokojnine. Če ste delali v nedeljo namesto enega drugega delavnika, se pa šteje, kot da ste osebni dohodek prejeli za delo na redni delovni dan.

Od 1. januarja 1965 dalje se uporablja novi temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju, ki v svojem 33. členu določa, da se za izračun pokojninske osnove vzame povprečen mesečni znesek osebnega dohodka, ki ga je zavarovanec dobil za delo v polnem, podaljšanem ali nepolnem delovnem času, obračunano na poln delovni čas. Kaj je treba razumeti z osebnim dohodkom, je pojasnjeno v odloku o osebnem dohodku, ki je podlaga za izračun pokojninske osnove in plačevanje prispevkov (Ur. list SFRJ, št. 5/65). V tem odloku ni nikjer omenjen osebni dohodek za nedeljsko delo, ampak je obračunan le osebni dohodek za poln delovni čas, za podaljšan delovni čas in nepoln delovni čas. Po novem temeljnem zakonu o delovnih razmerjih ni več nadurnega dela in tudi ne nedeljskega dela. Dalj kot poln delovni čas (podaljšan delovni čas) je delavec dolžan delati le v primeru, če pride do elementarne nesreče, in toliko časa, da se rešijo človeška življenja ali obvarujejo materialna sredstva, kakor tudi v primerih, ko je nujno, da se začeto delo nadaljuje, ko se konča delovni čas, če bi sicer grozila večja materialna škoda, kvarjenje surovin ali materiala ali okvara na delovnih orodjih. Pogoji, kdaj je dolžan delati delavec dalj kot poln delovni čas, so določeni v statutu delovne organizacije. Delavec ima pravico do tedenskega počitka najmanj 24 ur brez presledka. Če je nujno, da dela v nedeljo, mu mora delovna organizacija zagotoviti en dan v naslednjem tednu za tedenski počitek.

V takem primeru se seveda šteje v pokojninsko osnovo osebni dohodek za delo v nedeljo tako kot za delavnik.

Čeprav niste navedli, ali delate ob nedeljah namesto drugega prostega dneva v tednu, mislimo, da je tako. Osebni dohodek za tako nedeljsko delo se upošteva za izračun pokojninske osnove. Če pa bi vam delovna organizacija ne zagotovila predpisanega tedenskega počitka, bi storila prekršek po členu 140 temeljnega zakona o delovnih razmerjih.

M. VEHOVEC

KUPON za pravno posvetovalnico DE

OB RAZPRAVI O NAGRAJEVANJU STROKOVNJAKOV V TOBAČNI TOVARNI LJUBLJANA

KONEC AVTOMATIZMA

Zakaj se vse doslej v ljubljanski Tobačni tovarni niso resneje spoprijeli s spodbudnejšo delitvijo po delu za strokovnjake, tokrat ne bi razpravljali. Važnejše je njihovo prepričanje, da je gospodarska reforma ustvarila pogoje za bolj stabilno gospodarjenje, sami pa so si v dosedanjih letih, zlasti pa v zadnjem času, nakupili precej sodobne opreme in naprav, od česar si obetajo višjo tehnično in tehnološko raven v proizvodnji ter seveda tudi boljše poslovne uspehe. Kolikšni pa bodo rezultati, je zdaj odvisno predvsem od njih samih.

Kolektiv prav zdaj razpravlja o novem pravilniku za stimulativno razdeljevanje osebnih dohodkov. Tokrat ne bi govorili o nagrajevanju neposrednih proizvajalcev, ker zanje v bistvu ostane pri starem in so osnovna merila norma, kvaliteta, uspeh ekonomske enote in uspeh podjetja kot celote. Velja pa poudariti njihove zamisli, kako bi bolje stimulirali strokovne in vodstvene kadre.

Dalje so se njihovi osebni dohodki oblikovali na osnovi analitičnih ocen delovnega mesta, izraženih v točkah. Število točk so pomnožili z vrednostjo točke — enotne za vse podjetje in tako ugotovili osebni dohodek. Vrednost točke je bila, kajpak, odvisna od poslovnega uspeha podjetja, ne pa tudi od dobrega ali manj dobrega izpolnjevanja delovnih obveznosti vseh strokovnjakov oziroma vodilnih delavcev.

Imeli so torej v bistvu le en kriterij: poslovni uspeh. V dosedanjih razpravah pa je prevladalo mnenje, da je to merilo preveč široko in zato tudi megleno, če ni razčlenjeno na elemente, ki pogojujejo tak ali drugačen poslovni uspeh. Razumejo torej, kaj v njihovem pravilniku ni prav, pravzaprav, kaj niso dobro uredili. Tako so vedeli, o čem velja razmišljati in zdaj so že tako daleč, da že opravljajo poskusne izračune »za nazaj«, toda na osnovi novih meril, ki bodo začela veljali s 1. januarjem 1966.

Tako bo »po novem« zaslužek strokovnjakov in drugih delavcev v službah podjetja odvisen od zahtevnosti delovnega mesta, ki ga posameznik zaseda (ugotovljeno na osnovi analitične ocene) ter od doseženih rezultatov, ki pa se ugotavljajo na podlagi desetih različnih kriterijev — vsako teh meril vključuje do devet elementov. Preden zapišemo kaj več o teh kriterijih kot merilih, na osnovi katerih bodo ugotavljali rezultate posameznikov, velja poudariti, da so v TT Ljubljana pripravili natančne izračune za vsako teh meril, pravzaprav za vse elemente teh meril. Skratka: ničesar niso »računali na pamet«, ampak je vse delo temeljilo na preverjenih podatkih za bazno obdobje — leto 1964.

Prvo merilo — obseg, količina dela — na primer vključuje delovne normative v proizvodnji, normative za transportna in skladiščna dela, normative za vzdrževalne delavnice in remont, normative za knjigovodska, statistična in evidenčna dela ter fakturiranje, normative za trgovske potnike, šoferje in njihove spremljevalce ter za poslovalnici »Degustacija« in »Kiosk«. Naslednje merilo — kvaliteta — temelji na normativih kvalitete v proizvodnih in drugih oddelkih. Upoštevanje rokov, tako za knjigovodska, statistična in evidenčna dela, za fakturiranje, za izpolnitev individualnih delovnih nalog in nalog posameznih strokovnih služb pomeni naslednji, to je tretji kriterij. Nadaljnja merila ugotavljajo in razčlenjujejo produktivnost po ekonomskih enotah oziroma službah, potem prihranke materiala in ekonomičnost v proizvodnji — spet po ekonomskih enotah — nadalje nezgode pri delu, ekonomičnost finančnega poslovanja (vezava obratnih sredstev pri nabavah, pri kupcih in pri dolžnikih), oskrbljenost s surovinami in reprodukcijskim materialom, izpolnitev plana (proizvodnega in prodajnega — po količini in po asortimanu), doseganje planiranega poslovnega uspeha. Naposled še kriterij, ki obravnava tiste neizvršene naloge ter obveznosti, nastale po krivdi ali malomarnosti zaposlenih.

Predlog novega pravilnika očitno vključuje vse elemente, ki pogojujejo poslovni uspeh podjetja, katerega uresničevanje pa je, razumljivo, odvisno od bolj ali manj vestnega dela slehernega posameznika, še posebej pa strokovnih in vodstvenih delavcev. Za vsakogar izmed njih razumljivo pridejo v poštev različna merila delovnega uspeha, saj so tudi delovna področja teh posameznikov zelo različna.

Praktično vzeto pa v ljubljanski Tobačni tovarni pričakujejo od novega načina delitve po delu večjo skrb za študijske naloge in ne zgolj za tekoče posle ter konec avtomatizma na račun linearnega zviševanja osebnih dohodkov iz naslova »uspeha podjetja«.

Še bolj konkretno: če bi poslovni uspehi ostali na ravni izhodiščnega razdobja, potem bi bili osebni dohodki takšni, kakor jih odmerja analitična ocena delovnega mesta. Boljši rezultati pa očitno temeljijo na nekih spremembah. Ker podjetje vodi natančno evidenco o vseh elementih proizvodnega procesa in tudi prodaje, bo mogoče ugotoviti, na katerem področju se kažejo boljši uspehi in kakšen je njihov vpliv na poslovne rezultate podjetja. Ker že analitična ocena delovnega mesta vključuje odgovornost in skrb za posamezna delovna področja oziroma obveznosti ter tudi stopnjo te odgovornosti, je potem jasno tudi to, kdo so bili tisti posamezniki, ki so doprinesli k boljšemu poslovnemu uspehu. Pogoj, da posameznik participira na poslovnem uspehu je samo eden: rezultat ne sme biti v ničemer slabši, kot je bil v baznem razdobju.

Praksa bo pokazala, ali so bili njihovi izračuni pravilni. Če ne bi bili, jih bodo pač popravili in znova preverili. Njihov »sistem« v osnovah ter izhodiščih najbrž res ne pomeni nič novega. Pomeni pa veliko novost v delu in življenju njihovega kolektiva; novost, za katero so prepričani, da jo potrebujejo; to spoznanje pa pomeni veliko.

M. GOVEKAR

Izpolnjen poglavitni pogoj, če...

(Nadaljevanje s 1. strani)

Poslanec **Dolfe Vojsk** je v svoji razpravi med drugim opozoril, da je treba istočasno z urejanjem dohodkovnega področja gospodarjenja komunalnih skupnosti, razčistiti tudi področje izdatkov.

»Kaj je neprestano in zdi se skoraj nerešljivo na tapeti,« je med drugim rekel tovariš Vojsk. »Neurejeno izdatkovno področje, to je neurejen sistem in organizacija zdravstvenega varstva. V tej zvezi pa so zmotna tista pričakovanja, ki temeljijo na trditvi, da se bo potrošnja fondov uredila, če bomo imeli skupni kotel, iz katerega bo vsak po neurejenih potrebah zajemal, dokler bo kaj v njem. Smatram, da bomo neurejene probleme v potrošnji fondov zaradi manjše ekonomske nuje še bolj zameglili, če gremo v takšno separatno organizacijsko ureditev **brez ukrepov na področju organizacije zdravstvene službe.** Če temu ni tako, zakaj so bili na primer v Ljubljani že doslej tako veliki problemi. Zato, ker ni nikomur uspelo doseči enotne zdravstvene politike na tem področju in je bilo v resnici toliko politik, kot je bilo občinskih skupščin. To se samo zaradi združene velike komunalne skupnosti za 363.000 zavarovancev ne bo prav nič spremenilo. **Dejansko pomeni, da moramo nadaljevati pot, ki je že zastavljena, namreč, da se prenehamo neprestano spraševati, ali naj predpisujemo višje nove stopnje, temveč da moramo težo vprašanja vedno bolj prenašati na to, kaj ob teh stopnjah oziroma za prispevke, ki jih dajemo, dobimo.** Šele tako bo možen tudi odgovor na vprašanje, ali so stopnje prispevkov v redu ali niso. Ne gre torej za fiskalno finančno osnovo rizične skupnosti, temveč za finančno osnovo zdravstvenega varstva v širšem smislu. **Gre za organsko povezavo problemov organizacije zdravstvenega varstva, formiranja in izvajanja enotne zdravstvene politike območij, ki geografsko, demografsko, patološko itd., predstavljajo celoto. Ob tem pa gre tudi za urejanje vrste drugih problemov, od formiranja in delitve dohodka v zdravstvu, preko standardov in normativov, do načrtovanja razvoja zdravstvene mreže.«**

Da samo združitev skupnosti in zavodov za socialno zavarovanje ne bo dala želenih rezultatov, če se istočasno ne bodo reševali tudi problemi v potrošnji, so poslanci v razpravi nekajkrat s praktičnimi primeri argumentirali.

Poslanec **Šarman** je med drugim povedal o izkušnjah komunalne skupnosti zavarovancev Ptuj:

»Do vključno leta 1962, ko je to področje spadalo k bivšemu okrajnemu zavodu za socialno zavarovanje v Mariboru, je imel sklad za zdravstveno zavarovanje na ptujskem področju stalno primanjkljaje. V letu 1961 preko sto milijonov dinarjev, v letu 1962 pa preko 56 milijonov dinarjev. Tu je bil verjetno takrat tudi razlog, da nas je mariborska komunalna skupnost odklonila in da smo v jeseni 1962. leta formirali svojo skupnost. Že takoj prvo leto samostojnega poslovanja skupnosti in zavoda na ptujskem področju pa se je pokazal prav nasprotni finančni rezultat, tako v skladu za zdravstveno zavarovanje kakor tudi v sami službi. Leta 1963 je imel sklad preko 57 milijonov dinarjev presežka, v naslednjem letu pa že preko 105 milijonov dinarjev. Stroški službe socialnega zavarovanja so v primerjavi z letom 1962 bili leta 1963 skoraj za dva milijona dinarjev manjši (v letu 1962 je na tem področju namreč poslovala le podružnica bivšega okrajnega zavoda za socialno zavarovanje Maribor, v letu 1963 pa samostojni komunalni zavod za socialno zavarovanje Ptuj z večjim obsegom dela). Stroški sklada za zdravstveno zavarovanje na enega aktivnega zavarovanca so bili vse dosedaj na tem področju mnogo pod republiškim povprečjem, v letu 1963 so bili kar za 6581 dinarjev nižji kot je republiško povprečje, v letu 1964 pa so bili ti stroški na aktivnega zavarovanca manjši za 5255 dinarjev.«

O potrebi bolj smotrne organizacije zdravstvene službe je bilo zadnje čase že mnogo razprav. Lani jeseni in letos spomladi je o tem razpravljal tudi socialno zdravstveni zbor ter se opredelil za sedem zdravstvenih središč v Sloveniji, oziroma njim pripadajočih regij. Zakon je pogoje za ustanovitev komunalnih skupnosti gradil na zdravstvenih regijah, saj je v obrazložitvi rečeno: **»Samo organizacijska in teritorialna skladnost skupnosti socialnega zavarovanja in regionalnih skupnosti zdravstvenih zavodov lahko zagotovi ob usarezno nižjih stroških učinkovitejše zdravstveno varstvo.«**

Sedaj, ko je zakon sprejet, ni več nikakršne ovire za začetek bolj smotrne organizacije zdravstvene službe in za razreševanje vsega tistega, kar draži to dejavnost. Hudo narobe pa bi utegnilo biti, če bi v večjih rizičnih skupnostih zameglili kontrolo nad tem, kdo neupravičeno preveč troši. Potem bi velike skupnosti pomenile za nekatere ugoden veter v široko razpeta jadra.

N. LUZAR

Na temo REFORMA so rekli

EDO KOMOČAR, predsednik ObSS, na občnem zboru ObSS Krško:

● Upam, da ne bom v zmoti, če trdim, da je reelekcija dolgotrajen proces, razen tega pa predvsem v prvem obdobju za marsikoga tudi boleče dejstvo. Nedvomno je reelekcija, še posebno v času gospodarske reforme, nujna, vendar bi rad opozoril, da jo moramo izpeljati s posluhom in s trezno presojo. Pri njenem uresničevanju bi ne smeli idealizirati samo šolske izobrazbe, kajti navsezadnje je le res, da mora imeti na primer direktor razen šolske izobrazbe še druge kvalifikacije, ki so enakovredne tej izobrazbi ali celo pomembnejše kot je formalna šolska izobrazba. Direktor mora biti predvsem dober organizator, pa tudi človek s posluhom za urejanje medsebojnih odnosov. Napačno in zgrešeno bi tudi bilo, če bi pri ocenjevanju usposobljenosti posameznih ljudi za predvidena delovna mesta izhajali iz ozkih sebičnih ali enostranskih interesov, kajti pri tej odgovorni nalogi moramo imeti pred očmi interese družbene skupnosti in delovnega kolektiva kot celote. Le na tej osnovi bomo lahko ustregli tudi željam posameznega člana delovne skupnosti.

JOŽE UNETIČ, direktor trgovskega podjetja Novotehna, Novo mesto, v razgovoru:

● Glavna skrb, ki tare naš kolektiv ob zaključku gospodarskega leta, je — akutno pomanjkanje obratnih sredstev. 26. julija je znašala vrednost naših zalog 600 milijonov dinarjev; od tega je bilo naših nalog za 150 milijonov dinarjev, drugo blago smo nakupili na kredit. Storili smo, kar smo mogli: zaloge smo skrčili na vrednost 430 milijonov dinarjev. Zato trpi naša poslovna in konkurenčna sposobnost, saj kupci v naših trgovinah nekatere predmete zaman iščejo. Zakaj hitreje ne ustvarjamo lastnih sredstev? Kako naj jih, če so vse cene za blago, ki ga prodajamo, določene.

Menim, da je prišel čas, ko se bo treba odločiti med dilemo, ali naj dobi sredstva za prodajo industrijskih izdelkov v roke industrija sama ali trgovina, pa tudi čas za prosto formiranjen cen. Tudi gospodarsko politiko občinskih skupščin bo treba spremeniti. Tako je novomeška občina predpisala za prodajo nekaterih proizvodov 6 % prometni davek, brežiška in druge sosedne pa 4 % in hodijo kupci mopedov in drugih tehničnih izdelkov kupovat v te občine. Splača se — v ceni je več tisočakov razlike. Pritožili smo se, toda s pritožbo smo dosegli vse kaj drugega, kot smo pričakovali. Naša občina se je začela dogovarjati, da bi tudi v sosednjih občinah zvišali prometni davek.

IVAN VARŠEK, kooperant kmetijske zadruge Krško, v razgovoru:

● Po Zasavju gre glas, da zaslužim v kooperaciji s krško zadrugo milijone, resnica pa je, da bi res zaslužil milijone, če bi prideloval breskve in ribez na svoje. Med vsemi kmeti, ki so v pridelovanju s Kmetijsko zadrugo Krško pridelovali breskve, sem zadrugi ostal samo še jaz zvest, drugi so sami kupili stroje. Vem, da imamo kooperanti močan razlog za to, da bi lahko začeli »na svoje«, vendar se človek le težko odloči za ta korak, ker po tej poti ni perspektive. Za tako odločitev je največkrat kriva jeza na zadrugo, ker tako malo upošteva naše koristi. Letos sem na primer pridelal 27 ton prvovrstnih breskev, kakršne so dosegle v Zagrebu na trgu ceno 300 dinarjev za kilogram, ker sem pa pridelal breskve s pomočjo zadružnih strojev, sem moral prodati zadrugi breskve po 170 dinarjev kilogram. Brežiška zadruga je breskve mnogo slabše kakovosti odkupovala prav takrat po 200 dinarjev. Razlika med prodajno ceno breskev na trgu in kupno ceno zadruge je pri 27 tonah breskev tolikšna, da bi lahko zanjo kupil traktor s priključki, pa še prositi mi ne bi bilo treba zadruge zdaj, naj mi posodi stroje, zdaj spet, naj pride po breskve... Kljub temu pa se še nisem odločil za osamosvojitev.

VARSTVO PRI DELU V PODJETJU ELEKTRO CELJE

Za bolj varno delo

Znano je, kako nevarno je delo na električnih napravah vseh napetosti, kjer ima že najmanjša napaka lahko usodne posledice. Za zmanjšanje možnosti teh posledic razvijamo v Elektro Celje varstveno službo in vzporedno sistem dela, kateremu je podrejena vsaka naloga v operativi, ker sodimo, da je varstvo pri delu sestavni del vsakega delovnega in tehnološkega postopka. Izredna odgovornost delavca zaradi nevarnega dela zahteva strokovno in varstveno vzgojenega delavca, saj so mu zaupana dragocena življenja in naprave.

Zavedajoč se pomembnosti delavca-strokovnjaka v elektrogospodarstvu, smo izdali svoja varnostna pravila, vrsto navodil za delo, nadzor in preizkušnjo na električnih napravah, dokumente za varno delo itd. Že šest let preizkušamo znanje slehernega delavca, tehnika, inženirja o varnostnih pravilih in prvi pomoči. Vse to pa ne bo dalo pričakovanih rezultatov, če ne rešimo tudi vprašanja strokovnosti, pristojnosti, odgovornosti in s tem v zvezi vloge strokovnih služb ter samoupravnih organov. Osnovno je, da ima tisti, ki odgovarja, tudi možnost ukrepanja v skladu z varnostnimi pravili in samoupravnimi akti podjetja.

V ta namen uvajamo pooblastila za delo s posebno delovno izkaznico. Da bi si delavec lahko pridobil tako pooblastilo, morajo biti izpolnjeni trije pogoji, in sicer: *primerna strokovna kvalifikacija, uspešno opravljeni izpit iz varnostnih pravil in zaupanje vodstva podjetja ali poslovne enote za opravljanje v pooblastilu določenih nalog. Ta pooblastila, ki jih je več vrst, so prilagojena tehnološkemu postopku in temeljnemu zakonu o varstvu pri delu.* Izdali pa smo jih le toliko, kolikor je potrebno za funkcioniranje celotnega procesa in ne toliko, kolikor delavcev ima za to pogoje. Tako je možna selekcija kadra. Da delavci, ki dobe pooblastila resnično izpolnjujejo vse pogoje, odgovarja tisti, ki je delovno izkaznico izdal in podpisal.

Samo za primer: delavec z zelo dobro strokovno kvalifikacijo in z zelo uspešno opravljenim izpitom iz varnostnih pravil ne izpolnjuje tretjega pogoja, ker je alkoholik, ker nima ustrezne moralne kvalitete, ker ni discipliniran ipd. Tak delavec ne more biti pooblaščen za vodenje ljudi pri delu ali za zelo nevarna in odgovorna dela. Pooblastila bodo vezana na osebne dohodke povsod, kjer je pogoj delovnega mesta, da delavec mora imeti eno od pooblastil, kar pa mora biti v samoupravnih aktih podjetja točno določeno. S tem je vprašanje odgovornosti rešeno, saj se odgovornost porazdeli po funkciji.

V primeru grobih ali večkratnih kršitev varnostnih pravil direktor ali vodja poslovne enote odvzame kršilcu delovno izkaznico iz varnostnih razlogov in ga »da v postopek komisiji«, ki zadevo preišče ter jo predloži delavskemu svetu s predlogom za kaznovanje. Delavski svet določi, za koliko časa se delavcu pooblastilo odvzame. Po preteku roka mora ponovno opraviti izpit iz varnostnih pravil, če hoče zopet dobiti pooblastilo. Prav tako mora delavec opraviti ponovni izpit iz varnostnih pravil takrat, kadar mu je zaradi delovnega mesta potrebno višje pooblastilo.

BORIS BOŽIČ

ZA DRUŽBENO PREHRANO V ZAGORJU ŠE VENOMER VELJA:

ZNAJDI SE, KAKOR VEŠ IN ZNAŠ!

Refren je star: »pogoji družbene prehrane so neznosni; na tem področju smo še zmeraj tam nekje v letu 1947.« Pogosto vpijemo: »Rudarjem je vendarle že treba omogočiti tople malice ali pa vsaj toplo kavo...« In spet: »V zadnjih nekaj letih se je zaposlilo veliko žensk; ko pridejo z dela, morajo k štedilnikom...«

Kaj bi naštevali. Če človek brska po zapisnikih sindikalnih organizacij, zlasti tistih z občnih zborov, so te in podobne ugotovitve pisane z velikimi črkami. In tako že leta in leta, zato je tisto, da smo na področju družbene prehrane še zmeraj v letu 1947, močno aktualno.

Samski rudarji so toliko na boljšem, da imajo vsaj dva obrata, čeprav v prostorih, zgrajenih za časa K. und K. monarhije, za druge, in teh je čedalje več, pa velja: občan, znajdi se, tako ali tako; pa nič ne dé, če v zdravstvu že lep čas ugotavljajo porast želodčnih obolenj, zlasti pri proizvajalcih. Zakaj in čemu, ni treba posebej naštevati.

Obeti, tokrat v polnem pomenu te besede, če smemo verjeti zadnjim zatrjevanjem, so ohrabrujoči. Predvideno je, da bi v enem izmed stranskih prostorov zagorske stolpnice uredili sodoben obrat družbene prehrane, z zmogljivostjo več kot tristo obrokov. V okviru obrata družbene prehrane bi uredili celo mlečno restavracijo pa manjšo gostinsko sobo. Obrat bi imel tudi to dobro lastnost, da bi v njem pripravljali tople malice in jih razvažali v okoliške delovne organizacije. Zamisel je, lahko bi rekli, odlična, samo da se ne bi spet ustavilo pri sredstvih. Občina jih nima, vsaj ne v celoti. Tokrat so na vrsti sindikalne organizacije, ki bodo morale dokončati že pred desetimi leti začeto pobudo. Kajti le s pomočjo vseh zagorskih delovnih organizacij bo možno postaviti piko na i. Če še tokrat ne bo skupnega sodelovanja, potem ni dvoma, da v Zagorju še lep čas ne bodo imeli organizirane družbene prehrane.

-M-

Pogovori z upravljavci ● Pogovori z upravljavci

No, pa srečno pot!

Kilometrov, ki jih je prevozil in voznih listkov, ki jih je iztrgal iz svojega bloka, ni prešteval. Tudi tisočerih potnikov »Ljubljana transporta«, ki jih je varno pospremil, ni štel. Po sedmih letih sprevodniškega dela bo zdaj sedel za volan. Njegova želja je: »Nobenega karambola!«

Pišem o Cirilu Potočarju, ki je v teh letih od sprevodnika v mestnem prometu »presedlal« na isto 'olžnost v medkrajevni promet, vmes pa hodil na najrazličnejše tečaje in v šolo, nekaj časa opravljal dolžnost prometnika na ljubljanski avtobusni postaji, nato postal trolejbusni voznik in zdaj, čisto pred kratkim, šofer. Njegov vedno nasmejani obraz je gotovo ostal v spominu številnih potnikov. Sam meni, izkušenj ima pač dovolj, da z dobro voljo razorožiš še tako razburjene duhove...

Zdaj sediva ob kavi v bifeju nasproti avtobusne postaje in obujava spomine in vmes govoriva o življenju, o željah...

»Poleti, ko imamo sezonske proge, najraje potujem proti norju,« pravi. »Vojaščino sem odslužil kot mornar v Puli in to me je, vsaj z željami, za vedno priklenilo nanj. Doma so mi komaj ubranili, da nisem šel med mornarje. No, pa vsaj tako preživim kakšno urico ob morju. Sploh pa so mi proge proti morju všeč, ker so tudi ljudje dobre volje; bodisi zato, ker gredo na dopust, ali pa se spočiti vračajo na delo. Poleti pa tudi zaslužimo bolje...«

»Koliko pa?« vprašam.

»Zadnje čase nekje od 80 do 90 tisočakov. Je pa človek kot privezan in zmeraj zdoma. Seveda pa je naš zaslužek odvisen od poslovnega uspeha, od števila potnikov. V mestnem prometu največ zaslužijo v zimskih mesecih, pri nas pa je ravno narobe.«

»Zanima me, kaj sploh veste o dogajanju v podjetju, če pa ste zmeraj na poti?«

»No, tako hudo pa spet ni, da se ne bi vsaj enkrat na mesec, po navadi pa vsakih štirinajst dni, dobili za kakšno urico in se pomenili o vsem, kar koga zanima. Za svojo enoto, delam v medkrajevnem prometu, sproti dobivamo vse podatke; o delu ostalih izvemo tisto, kar je najvažnejše. Končno pa imamo še časopis in v njem je obilo zanimivega branja. Mislim, da ne bi mogel povedati, kaj se je na primer včeraj ali predvčerajšnjim važnega zgodilo v podjetju, za štirinajst dni nazaj pa sem zagotovo na tekočem.«

»Zdaj vas čaka volan. Kaj vam to pomeni?«

»Najprej — napredovanje. Pri nas v podjetju je navada, da vsakdo lahko napreduje, če se le potrudi. Po dveh letih, ki jih prebiješ kot sprevodnik v mestnem prometu, se lahko prijaviš v tečaj za trolejbusnega voznika, ali pa greš kot sprevodnik v medkrajevni promet. Trolejbusni vozniki lahko kasneje opravljajo šoferski izpit. ‚Novo pečeni' šoferji dobijo najprej tovornjak — kot sovozniki, potem mestni avtobus in nazadnje turistični avtobus. Potem, kar se mi tudi zdi važno, kot šofer lahko bolje zaslužim. Verjemite pa mi, da si vsak človek želi naprej in kot sprevodnik sem dolgo sanjal, kdaj bom sedel za volan... Odgovornost je res večja, ampak...«

»In želja ob novem letu?«

»Srečno pot in varno vožnjo — po cesti; vsem tistim, ki jih poznam in sploh vsem nam pa tudi srečno pot skozi življenje in skozi reformo, da bi dala tisto, kar si od nje obetamo!«

-mG

Nehvaležnež

K predsedniku ustavnega sodišča pride občan dolgopotoške komune in mu potarna:

»Vi ste, tovariš, moj zadnji up.«

Predsednik se mu dobrohotno smehlja.

»Zadeva je pravzaprav zelo preprosta. Jaz sem se namreč na zadnjem zboru volivcev kot volivec in občan javno odpovedal pomoči, ki jo skupnost daje naši komuni kot manj razvitemu področju. Dejal sem, da želim, naj takoj ukinejo to svojo pomoč, ker nam povzroča le težave. Pa me ne razumejo. Kličejo me na številne politično teritorialne forume, kjer kar naprej vrtajo vame, češ, kaj me je obsedlo. Ondan so mi celo rekli, da sem nehvaležnež. Zato prosim to visoko sodišče, da ugotovi, če imam kot samopravljavec občinske skupnosti pravico, da se odrečem pomoči za razvoj manj razvitih področij.«

Sestane se ustavno sodišče in dolgopotoškega občana vprašajo:

»Zakaj nasprotujete tej pomoči?«

Pojasnjuje:

»Najprej nam je skupnost pomagala tako, da smo zgradili pri nas tovarno konfekcije. Veliko, sodobno opremljeno, v kateri se je zaposlilo več kot tisoč kmetijskih proizvajalcev v občini. Govorili smo o njej kot o darilu skupnosti in hvaležno smo jo sprejeli; v njej so začeli delati in naši statistiki so tedaj ugotovili, da smo se z njeno pomočjo uvrstili med kmetijsko-industrijske komune.«

»To je dobro,« pravi predsednik.

»Ni dobro!« ugovarja občan. »Že prvo leto je morala občina plačati 18 milijonov za njeno izgubo, vsako naslednje leto pa za nekaj milijonov več in zdaj nismo niti kmetijska niti industrijska komuna, ker nam je ta tovarna požrla vsa tista sredstva, ki bi jih drugače vložili v kmetijstvo.«

»Sami ste krivi,« pravi predsednik, »zakaj pa ne sanirate razmer v tovarni?«

»Saj smo jih hoteli. Tudi višje forume smo poprosili za pomoč in ti so ugotovili, da res ni moč zahtevati, naj naša konfekcija spričo dolgotrajnih kmetijskih tradicij njenih delavcev, že v nekaj letih postane rentabilna, zlasti še, ker nimamo strokovnjakov, ki bi znanstveno proučevali in usmerjali njen razvoj. Pa so nam pomagali tako, da so začeli ustanavljati pri nas inštitute in znanstvene zavode. Zdaj jih imamo pet. Prvi proučuje odnose med polproletarci in industrijskim načinom proizvodnje, drugi se ukvarja z vplivi konfekcijskih izdelkov na počutje delovnega človeka, tretji študira probleme zaposlenih žena glede na njihov odnos do tovarne, četrti se ubada s problemi standarda proizvajalcev in še zlasti proučuje, kako vplivajo stanovanjske razmere na storilnost, petega pa smo komaj ustanovili in, kot je bilo na ustanovnem sestanku rečeno, se bo ukvarjal s proučevanjem javnega mnenja.«

»To je vendar več kot dobro,« ugotovi predsednik.

»Ni,« ugovarja občan. »Občina jih mora finansirati in zanje porabi vso dotacijo republike, dopolnilni prispevek in davek na maloprodajo.«

»Toda ti tovariši v inštitutih in zavodih vendar nekaj delajo.«

»Seveda delajo. Inštitut, ki se ukvarja s standardom, je na primer pred leti naredil elaborat, v katerem je ugotovil, da bi tovarna bolje poslovala in delovna storilnost delavcev bi bila višja, če bi uredili stanovanjske razmere. Skupnost nam je spet pomagala. V nekaj letih smo z družbenimi krediti zgradili novo naselje.«

»Saj to je odlično,« pravi predsednik.

»Bilo bi, če bi se ljudje vselili v nova stanovanja. Pa se nočejo, ker so predraga in še dražja bodo, kot trde točkovalci, ki so pred nedavnim ugotavljali njihovo uporabno vrednost. Zato raje stanujemo v starih stanovanjih, občina pa plačuje anuitete za nove bloke in je zavoljo tega razpisala pet novih davkov.«

»Težave, ki vas tarejo, so res precejšnje,« pravi predsednik, »toda priznati morate, da ste predvsem sami krivi zanje, kajti vaše rešitve niso bile najboljše.«

»Seveda niso bile. To smo tudi povedali tovarišem, ki so nam doslej pomagali, pa so nam s svojimi sredstvi kupili nekakšno elektronsko napravo, ki jih delajo v tujini in ki sama najde najboljšo rešitev slehernega problema. Seveda so jo naši strokovnjaki poprej prilagodili našim potrebam. Toda vsakič, ko spremenijo našo družbeno-ekonomsko politiko — in to se dogaja zelo pogosto — jo moramo poslati v generalno reparaturo, da vanjo vgradijo nove odgovore. To pa spet velja težke milijone. In ko smo ondan mašino vprašali, kje naj dobimo ta denar, je molčala. Na to vprašanje ni znala odgovoriti.«

Ustavno sodišče se umakne na posvet in se še danes posvetuje.

Občan premalo razvite komune, ki odklanja družbeno pomoč, ker je predraga, pa čaka, kaj bo sklenilo. In se vsak dan bolj zaskrbljeno vprašuje, koliko bo moral odšteti za njihov sklep.

JANEZ VOLJČ

GRAJSKI REALIZEM — FOTO: M. ŠPAROVEC

Z OBISKA PRI PAPIRNIČARJIH V KOLIČEVEM

Če delajo stroji namesto ljudi

Ko mi odpove novinarska žilica, se ponudim za portirko v količevski papirnici. 80.000 dinarjev na mesec in dva prosta dneva v tednu, osebni standard se mi zanesljivo ne bo znižal, če bom še kaj postrani zaslužila...

Z rahlo zavistjo sem si zapisovala podatke o zaslužkih v Količevem. Šestnajstletni zelenci brez strokovnega znanja ti s čiščenjem sit pri papirniških strojih zaslužijo po 60 do 70 »jurjev« mesečno. Kako je z drugimi, raje ne povem. Nočem vam zagreniti razpoloženja ob koncu meseca.

Rejene listnice sem povezovala z monopolizmom te tovarne v proizvodnji kromovega kartona in s konjunkturnim položajem papirne industrije nasploh.

Marijan Černe, vodja kadrovsko-socialne službe v Količevem, pa je to zvezo zanikal:

»Dokler nam drugi odrejajo cene, potem ko si skrbno ogledajo naše zaključne račune, se z monopolnim položajem ne moremo pretirano okoriščati.«

»Ne boste me pa prepričali, da si niste opomogli z ukinitvijo prometnega davka. Če se ne motim, je bil nazadnje precej velik.«

Černe je zopet zanikal. Razlika gre za povečane materialne in režijske stroške, ostanek pa postrgajo ob reformi znižane cene. V Beogradu so se pritoževali nad tem, dokazovali, da je zdaj »potica cenejša kakor črn kruh« — za tesliner, slabši karton, ki ga izdeluje druga tovarna, se je namreč istočasno povečala cena — pritožba pa ni uspela.

»Izjema smo, ki potrjuje novo pravilo o izenačenju gospodarskih pogojev,« je pikro dodal Černe. »Odpravili so nas z izgovorom, da je podjetje na trdnih nogah in da bomo kljub znižanju cen še lahko dihali... Stara metoda: Pomagaj tistemu, ki slabo gospodari in vzemi onemu, ki ima... Pri prometnem davku je bilo enako. Največ smo ga plačevali. Želimo, da bi bili gospodarski uspehi čimbolj odvisni od našega gospodarjenja in čimmanj od gospodarskih instrumentov...«

ČE ZAČNEŠ NA PRAVEM KONCU

Skrivnost velikih zaslužkov in povečanih skladov, čeprav je »potica cenejša kot črn kruh« in se pri delu ne pretegnejo, so mi v Količevem preprosto pojasnili:

»Stroji delajo za nas, ne mi zanje.«

V Evropi jih samo Skandinavci bolje izkoriščajo. Prekosili so Zahodne Nemce, Avstrijce... Zato jim v produktivnosti konkurira samo še severna Evropa.

To, da delajo v štirih izmenah, že precej časa vem, začudil pa me je podatek, da izkoriščanje strojev še vedno narašča. Iz 89 % se je letos povzpelo na 92 %. Produktivnost je porasla za 15 %. Plan za prihodnje leto bo zgrajen na letošnjih proizvodnih uspehih, ker so prepričani, da se da še več iztisniti iz strojev.

»Remont smo reorganizirali, pa stroji dalj tečejo. Do nedavno smo hkrati ustavili vso tovarno. Naša remontna skupina ni bila majhna, morali pa smo še tuje delavce poklicati na pomoč, da je bilo delo hitreje opravljeno. Zdaj popravljamo stroj za strojem. Brez tuje pomoči je hitro nared, ker se ga loti celotna remontna skupina, strojnik in njegovi pomočniki pa ta čas pomagajo pri drugih strojih, ki normalno proizvajajo...«

Nič posebnega?

Seveda ni, toda s takšnimi »malenkostmi« so se v zadnjih letih zrinili med najgospodarnejše papirničarje v Evropi. Z delom v štirih izmenah, s tem, da stroji teko tudi ob nedeljah in praznikih, da so čimprej očiščeni, da papirne mase ne mečejo stran...

Kdo bi vse naštel!

In zdaj pravijo:

»Bolj se nam splača iskati notranje rezerve, kakor boriti se za ugodnejše gospodarske instrumente.«

BREZSKRBNO ŽIVLJENJE

Skoraj verjeti nisem mogla, da količevskih papirničarjev reforma ni prizadela.

S surovinami so založeni, za kruh se nihče ne boji, skladi pa so celo večji, kot so planirali...

»Sreča, ki smo si jo sami skovali,« se pohvalijo. »25 % proizvodnje izvažamo. Izvoz ni spodbuden, pač pa je spodbudno to, da stroji in ljudje ne stojijo.«

Manjkajoče zaloge celuloze, lesovine in odpadkov namreč dobivajo iz inozemstva.

Prihodnosti se ne bojijo, čeprav kmalu ne bodo več monopolisti v proizvodnji kromovega kartona. Na jugu rastejo nove papirnice. Veseli jih, da se bodo nehali očitki o monopolizmu, zlasti pa to, da bo mogoče s primerjavo sorodnih proizvajalnih kolektivov pravilno ocenjevati in vrednotiti njihove uspehe.

Svojega dolgoročnega investicijskega načrta niso spremenili. Izdelovati nameravajo še druge vrste kartonov. Če načrta ne bodo mogli sami uresničiti, si poiščejo pomočnike.

»O integraciji že na široko razpravljamo z drugimi papirničarji,« so mi zaupali, »prenagliti se pa ne kaže. Ne bi se želeli že čez štirinajst dni spet osamosvojiti. Če se nam bo uspelo pošteno zmeniti, pristanemo. Toda vse mora biti črno na belem in potrjeno od vseh kolektivov, ki se združujejo.«

»Kaj pa mislite s tem: pošteno?«

»To, da ne bo nihče nikogar izkoriščal.«

Za šalo sem še vprašala, če menijo, da bi bila potrebna še kakšna gospodarska reforma. Takšna, ki bi še njim kaj dala. Pa si je ne želijo.

»Vsi začnimo *gospodariti*, pa reforme ne bodo več potrebne. Kdor ne zna, naj gre po gobe. Stroje pa naj dobijo tisti, ki jih znajo izkoristiti sebi in skupnosti v prid.«

Trde, toda možate besede izkušenih in dobrih gospodarjev.

A propòs: Velikih zaslužkov jim ne zavidam več.

M. K.

SIGNALI

»DEKORSKI ČUDEŽ«

V Tovarni emajlirane posode v Celju imenujejo proizvodne uspehe v dekor oddelku »dekorski čudež«.

Z avgustom se je dekorski oddelek oddvojil od emajlirnice in dobil svoja merila za obračun osebnih dohodkov. Hkrati s tem pa tudi večje možnosti za boljše gospodarjenje. Bolj spodbudno nagrajevanje je obrodilo že v prvih treh mesecih uspehe, kar nam ponazorijo tile podatki:

Pred osamosvojitvijo je znašala povprečna vrednost proizvodnje približno 55 milijonov dinarjev. Naslednji mesec, v avgustu, pa že 73, septembra 83, oktobra 82 milijonov. Povprečno povečanje proizvodnje znaša v zadnjih treh mesecih tako 44 %. Hkrati z večjo vrednostjo proizvodnje so porasli tudi osebni dohodki. Ti so v dekor oddelku v zadnjih treh mesecih za približno 14 % višji kot emajlirnici.

Gospodarski planer v tovarni je izračunal, da je dekor oddelek povečal dohodek podjetja v zadnjih treh mesecih za približno 25 milijonov dinarjev.

KAM TEKO REKE

Tudi najnovejši podatki opozarjajo, da materialni položaj komune še vedno ni urejen. V ljubljanski občini Center so na primer izračunali, da so delovne organizacije te komune od januarja do oktobra ob 663 milijardah dinarjev plačane realizacije vplačale 42,3 milijarde dinarjev davščin. Od tega je federacija dobila 32,3 milijarde, republika 4 milijarde in 100 milijonov, občina 5,9 milijarde, ena milijarda in 200 milijonov din pa še ni razdeljena. Bistveno za presojo teh podatkov pa je, da ukinjeni prispevek iz dohodka gospodarskih organizacij znaša samo 5 in pol milijarde dinarjev.

gm

?

Zamenjava direktorja se v piranski zavarovalnici temeljito občuti. Sedanji je koj spremenil pravilnik o delitvi osebnih dohodkov, in sicer kar sam, in ga uveljavil retrogradno. Vrhu tega je celo članom delavskega sveta odpovedal delovno razmerje, češ da nimajo po novi sistemizaciji ustrezne izobrazbe. Odpoved je zajela takorekoč ves kolektiv, saj se ne tiče samo štirih vodilnih uslužbencev. Razrešnic pa strojepiska ni napisala za vsakogar posebej, ampak je po direktorjevem nalogu dela poenostavila: natipkala je seznam odslovljenih in ga obesila na oglasno desko...

Da bi bila mera zvrhana, se je direktor brez posveta s kolektivom odločil za preselitev podjetja v Koper. Če bi mu to uspelo, bi se vsak dan kakih 30 uslužbencev vozilo tja, kajti »če gora noče k Mohamedu, mora Mohamed k gori«.

Občinski sindikalni svet Piran, na katerega so se prizadeti obrnili po pomoč, je imel precej dela, preden je pomiril duhove. »Odpoved« bo preklicana, popravili bodo sistemizacijo delovnih mest, in sicer tako, da bo omogočala racionalno zaposlovanje, sporazumeli pa so se še za korekturo pravilnika o delitvi osebnih dohodkov, s katerim delavci niso zadovoljni.

Ker novi direktor ne bi mogel biti tako samovoljen, če bi delavski svet poznal samoupravne pravice, ga bo kolektiv odpoklical in izvedel nove volitve. Nadaljnji korak za okrepitev samoupravljanja pa naj bi bila ureditev notranje zakonodaje.

Prevzgojo direktorja je občinski sindikalni svet prepustil — sodniku za prekrške. Kot poklicni pravnik pa se bo najbrž težko izgovarjal na nerazgledanost v naši splošni zakonodaji. Naj bo kakorkoli kaznovan, uporabljal je tako nerodno in neprimerno metlo, da utegne še sam sebe pomesti iz zavarovalnice.

Ma-

RAZPRODAJA!. Kjerkoli je, povsod je dovolj gneče. Dobro ali slabo blago gre s popustom zmeraj v promet... — (Foto: M. Ciglić)

NOVINARJEVE BELEŽKE Z OBISKA PO LJUBLJANSKJH TRGOVINAH

Še zmeraj največkrat: »Nimamo!«

Če nisi resen kupec, težko kaj dobiš. Vsaj s tisočakom moraš čakati za pultom, da se te včasih kdo od trgovcev usmili, če ne... se ti zgodi, kot se je devetletnemu dekletcu ondan v mlekarni na Celovški cesti v Ljubljani.

Punčka je komaj videla čez pult. V roki je mečkala nekaj drobiža. Že nekajkrat je ponovila:

»Za devet dinarjev bombonov bi rada,« je spet rekla prodajalki.

»Za ta denar se mi še tehtati ne splača. Niti dva bombona ne prideta za devet dinarjev...,« je prisiljeno odgovorila prodajalka. Dekletcu ni prodala niti enega bombona. Ta je še naprej držala v roki drobiž in odšla žalostno iz mlekarne...

(Ob tem sem se spomnil podobnega dogodka pred dvema mesecema v Kranju v poslovalnici Prehrane. Za razliko od punčke je fantek približno njenih let kupoval liziko. Dinar mu je manjkal do njene vrednosti, pa jo je vseeno dobil. Kaže, da dinar ni povsod enako vreden.)

TUDI ČE IMAŠ DENAR

Žalostna je bila tudi mama, še bolj pa njena petnajstletna sinova, ko so pretekli teden odhajali iz ljubljanske NA-MA na Titovi cesti. Pred tem sta fanta v II. etaži trgovine pomerjala konfekcijske kamgarnaste obleke. Nobene primerne ni bilo na obešalnikih. Prodajalka je zmigovala z rameni. Nerodno ji je bilo, ker ni mogla ustreči željam obeh fantov. Eden od njiju je bil radovednejši:

»Kako to, da nimate dovolj oblek na zalogi, vsaj zdaj pred novim letom?«

»Morate priti zjutraj, ko jih dobimo. (Tedaj je bila ura pet popoldne, op. p.) Do enajstih, dvanajstih prodamo vse, kar je dobrega...«

Pustimo NA-MA in se za hip preselimo v ljubljansko Modno hišo. Hkrati, ko sta se fanta v NA-MA pogovarjala o oblekah, je podoben pogovor tekel tudi v Modni hiši:

»Tole je pa malce nerodno, da nimate ženskih vetrovk. Še zjutraj sem govoril, menda z vami po telefonu, pa ste mi rekli, da jih imate...,« je godrnjal starejši možakar, ki bi rad hčerki za novoletno darilo kupil vetrovko.

»Seveda smo jih imeli, toda vse smo prodali že do druge ure...«

Praznih rok je odšel možakar in razmišljal je, kako bi jo zjutraj popihal z dela, da bi lahko kupil vetrovko.

(Res neprijetno je bilo. Še če imaš denar, se včasih ne moreš lepo obleči.)

PREDOLGA ROKAVA ALI JUGOSLOVANSKI JUS

JAKA POLAJNER je študent psihologije, doma iz Gorenjske. Z družbo smo ga srečali na »štantu«. Tako menda pravijo bifeju v Supermarketu v Cigaletovi ulici. Marsikateri znan obraz lahko srečaš tu. In Jaka je svoji družbi razlagal:

»Prejšnji teden sem v P-supermarketu kupoval pulover, izdelan po jugoslovanskih standardih. Vsaj tako je pisalo na etiketi. Ko sem ga pomeril, mi je bil prekratek, rokava pa predolga... Še sem pomerjal puloverje, a za nobenega se nisem odločil. Podobno se mi je zgodilo tudi s čevlji, ki sem jih kupil v prodajalni Peko v Kranju. Po treh dneh se mi je odlepil podplat...«

»Ne razburjaj se!« mu je velel njegov kolega.

»Tudi sam sem v P-supermarketu kupil srajco iz popelina. Po prvem pranju se je strgala nitka po vsej dolžini ob gumbnicah. Ne morem je nositi...«

Na ta račun je bilo izrečenih še precej kritičnih. Iskati krivca za te napake je bilo že prepozno. Prepozno zavoljo tega, ker potrošnik take napake lahko ugotovi šele doma. Vendar v večini ljubljanskih trgovin, kot smo se prepričali, reklamacij ne upoštevajo. Edino v trgovini Biserka v Nazorjevi ulici je nad blagajno napisano:

»Reklamacije upoštevamo v roku osmih dni s priloženim paragonskim blokom...«

Toda reklamacije ne bi bile potrebne, če bi bili izdelki kvalitetni. Ti pa imajo mnogokrat napake, vsaj tisti, ki jih lahko dobimo v naših trgovinah.

(So temu krivi JUS standardi, proizvajalci ali trgovci?)

KAJ PA OB NEDELJAH?

Včasih je bilo v Ljubljani tudi ob nedeljah veliko trgovin odprtih. Kaj pa danes? Če ti zmanjka kis ali sladkor, se moraš pošteno oznojiti, da ujameš odprta vrata trgovine. Pa še ta so odprta samo do enajstih. In za nameček še dolge vrste pred pulti. Čakaš, da ti noge odmirajo.

Nič ne kaže na bolje. S tem ko so trgovci zaprli vrata nekaterih trgovin ob nedeljah, pravijo, da varčujejo. Za to imajo svoj adut. Na birokracijo se izgovarjajo, češ da se je ta v zadnjem času, ko morajo obračunavati najrazličnejše prometne davke, zelo povečala. Rešitev za zmanjšanje stroškov so kmalu našli: zaprli so trgovine ob nedeljah. Potrošnik pa naj si pomaga, kakor ve in zna.

(Novinarjeva beležnica seveda še ni ostala prazna. Sedaj ko se leto izteka, pa ga ni med nami, ki ne bi obiskal te ali one trgovine, da bi kupil skromno darilce, za najbližjega, prijatelja, znanca... Žal je res, da tistega, kar želimo, ne moremo zmeraj kupiti. In zdaj ko se spet leto izteka... Morda bo prihodnje leto več prineslo?)

MILAN ŽIVKOVIČ

Ali veste...

...da je industrija Kosmeta letos v devetih mesecih izvozila okoli 40 odstotkov svoje proizvodnje, torej precej več kot drugi predeli naše države. S tem in z velikim izkoriščanjem proizvajalnih sredstev Kosmet upravičuje investicije v svoj razvoj.

...da se je v SR Hrvatski izmed sedanjih direktorjev že 506 zagovarjalo pred sodišči zaradi različnih prekrškov in nezakonitosti, 80 pa je bilo prepovedano opravljati kakršnokoli vodilno funkcijo. Kljub temu pa še vedno sedijo na direktorskih stolčkih.

...da po izjavah predsednika Izvršnega sveta Kosova in Metohije Ali Šukrije ta avtonomna pokrajina 76,5-odstotno izkorišča proizvajalne zmogljivosti, medtem ko znaša jugoslovansko povprečje 69,1 odstotek. Večji kombinati na Kosmetu, kakor je na primer Trepča, pa celo 98 do 99-odstotno.

Standardizirani nesmisel

Vsaka pogruntavščina kajpak še ne more biti pametna, tako kot se včasih tudi dobro hotenje lahko sprevrže v svoje protislovje.

Tale naš JUS za pohištvo je nekaj takega. Vrsto let smo se potegovali zanj: tisti v tovarnah in mi potrošniki. Ko pa smo si ga slednjič le priborili, se je izkazalo, da ta pogruntavščina le ni tako pametna, kot bi sprva morebiti mislili, in da se je tudi tisto dobro hotenje precej izjalovilo. Sicer pa, za tole gre: medtem ko povsod v svetu standard v pohištvu predpisuje predvsem zahteve po kvaliteti, medtem ko dimenzije pomenijo željo, neobvezno za proizvajalca, ker se mora pač ta ozirati na naročnikove želje, pa naš JUS za pohištvo predpisuje in uzakonjuje predvsem dimenzije. Kaj pa se skriva za tem grmom, si velja ogledati na konkretnem primeru.

Za primer vzemimo novogoriški Meblo — sicer pa ni nič drugače tudi pri drugih večjih proizvajalcih pohištva — saj vemo, da je lesna industrija s svojimi obsežnimi kapacitetami usmerjena v prvi vrsti na zunanja tržišča. Medtem ko JUS na primer pri posteljah uzakonja tri dimenzije, so zahteve izvoza bistveno drugačne: 10 dimenzij pri tem artiklu. Tako pri omarah, omaricah za perilo, vložkih za postelje in drugod — zahteve zunanjega tržišča po eni poti, naš JUS po drugi! In da bi bila zadeva še bolj zapletena, nekaj novih določil: na domačem trgu je dovoljena le prodaja »škartiranih« izvoznih izdelkov in to le v višini 5 % od količine, namenjene za izvoz. Tako dovoljenje pa tudi v tem primeru ni trajno, temveč ga lahko izda Jugoslovanski zavod za standardizacijo samo za vsakokratne konkretne primere, za dovoljenje pa je ob vsakem primeru potrebno dostaviti Jugoslovanskemu zavodu za standardizacijo naslednje dokumente: prošnjo; spisek izdelkov po številkah s točno označbo razlogov, zakaj je izdelek izločen; izjavo občinskega tržnega inšpektorja o resničnosti navedb, prepis pogodbe za izvoz izdelkov po delovnih nalogih in slednjič še prepis prijave o zaključenem poslu.

Zares nedoumljiva so včasih pota birokracije! Zato pa so seveda toliko bolj očitne njene posledice. Najbrže takale papirnata vojna z Beogradom tudi nekaj stane. Razen tega: ker pride iz proizvodnje vsak dan en delovni nalog — tako je vsaj v Meblu — mora občinski tržni inšpektor vsaj enkrat na dan potrkati na vrata podjetja. Seznam posledic pa s tem še zdaleč ni poln. Ker se po JUS dimenzijah razlikuje pohištvo od izvoznega, to pomeni, da je treba zanj pripravljati posebne načrte, posebne normative časa, materiala, šablone, orodja... skratka, tako je treba za domače tržišče posebej in spet posebej za tuje tržišče organizirati proizvodnjo. O visokih in zato cenejših in bolj konkurenčnih serijah seveda ne kaže govoriti. In če ima vsaka spalnica približno 200 sestavnih delov ter če je potrebno organizirati dvojno proizvodnjo, potem je že laiku v trenutku jasno, da bo taka proizvodnja nujno povezana z veliko večjimi stroški in seveda tudi z veliko višjimi cenami, kot bi lahko bila.

In kaj ima od tega potrošnik, torej tisti, katerega naj bi v prvi vrsti ščitil uzakonjeni standard? Nič — pravzaprav pa zgubo, saj mora več odriniti za tako drago proizvodnjo, mora poravnati iz svojega žepa vse stroške za vso to ljubo birokracijo, ker pač zunanje tržišče ne kaže posebnega razumevanja za te naše pogruntavščine.

Kaj ko bi zavoljo tega raje standardizirali kvaliteto, dimenzije pa prepustili podjetjem samim? Medtem ko se v prvem primeru potrošnik resnično ne more sam zavarovati, pa se v drugem res lahko. Le malo je namreč verjetno, da si bo tisti, ki ga je narava obdarila s 195 cm višine, kupil le 190 cm dolgo posteljo. Tako je v svetu in bržčas tudi pri nas doma! In navsezadnje tudi pohištvena industrija ne bo veliko prodala, če ne bo sama analizirala potreb potrošnika.

Pogruntavščin zaradi pogruntavščin pa si res ne kaže izmišljati. Še posebej pa ne tedaj, kadar so skregane z ekonomiko. Nekaj cehe smo na ta račun doslej že plačali, tako da bi nas to slednjič le lahko izučilo.

BOJAN SAMARIN

Manj administrativnih omejitev

(Nadaljevanje s 1. strani)

Toda kolikor vem, za skupinske izvozne pogodbe ni prevelikega navdušenja. Surovinarji in polizdelkarji si ne upajo svoje oskrbe z repromaterialom vezati na poslovne uspehe finalistov, izvoznikov. V marsikaterem primeru je tudi devizni efekt večji pri izvozu surovin, kakor pri izvozu končnih izdelkov zaradi disparitete med svetovnimi in domačimi cenami.

Odgovor: Ne glede na nezaupanje in pomisleke gospodarskih organizacij menim, da je možnost — ne nujnost! — skupinskega sklepanja zunanjetrgovinskih pogodb ena izmed glavnih izboljšav v povezovanju uvoza z izvozom. Slabosti individualnih pogodb sem že omenil, gospodarstvo jih občuti na lastni koži. Dokler deviza ne postane blago, s katerim boš svobodno trgoval, moramo pač iskati zasilne rešitve, ki bodo vsaj blažile zunanjetrgovinske in devizne probleme.

O CARINAH IN CARINSKI POLITIKI

Se vam ne zdi, da naša carinska politika ni prilagojena prizadevanjem po večji zunanjetrgovinski menjavi in enakovrednem vključevanju v mednarodno delitev dela? Visoke carine za repromaterial, ki ga moramo uvažati, povečujejo dispariteto med svetovnimi in našimi cenami, kolikor ni že dovolj pogojena z nižjo produktivnostjo.

Odgovor: Carinski predpisi bodo predvidoma spremenjeni. Predvidene so razne olajšave, zlasti za uvoz surovin, repromaterialov, delov in instrumentov, ki jih delovne organizacije potrebujejo za izpolnjevanje svojih izvoznih obveznosti. Gospodarska zbornica SRS je predlagala na primer začasen brezcarinski uvoz, pospešen in poenostavljen carinski postopek itd. Gibčna carinska politika in precizen ter funkcionalen instrumentarij carinskih olajšav bosta stimulirala izvozna prizadevanja pa tudi izvozne uspehe.

DOMA DOBLJENA DEVIZA MANJ VREDNA KOT UVOŽENA

Tujci pokupijo pri nas vedno več blaga, zlasti usnjenih izdelkov, za devize. Trgovine včasih dobesedno izpraznijo. Trgovska podjetja pa zaman prosijo tovarne za večje količine, ker se le-tem šteje kot izvoz samo direktna prodaja v inozemstvo. Doma dobljena deviza torej ni enakovredna »uvoženi«, čeprav je pri prodaji doma neprimerno večji devizni učinek kot pri rednem izvozu, zaradi razlike med izvoznimi in domačimi cenami in zato, ker tujec, ki pri nas kupi blago, plača v devizah tudi družbene dajatve in stroške trgovine.

Odgovor: Kako bo rešeno to pereče vprašanje, ne bi vedel povedati. Nujno pa ga bo rešiti, ker prodaja za devize narašča. Glede na njen devizni efekt jo kaže spodbujati. Predvidoma naj bi proizvajalne organizacije skupno s trgovskimi organizacijami, ki prodajajo blago za tuja plačilna sredstva, sklenile posebne skupinske pogodbe z Jugobanko. Nosilci teh pogodb naj bi bila trgovska podjetja, proizvajalci pa bi si s temi pogodbami zagotovili devize za uvoz reprodukcijskega materiala. Seveda samo za tisto blago, ki ga trgovina prodaja doma za devize. Tovarna usnjenih izdelkov Šmartno bi v tem primeru ustvarjala veliko več deviz, saj jih dobi 50 do 80 % več s prodajo doma kakor z izvozom. Adekvatno se poveča naš skupni devizni učinek. Toliko samo v ilustracijo, kako prikrajšani smo zavoljo neenakega tretiranja doma dobljene in »uvožene« devize.

Ali bodo obrtna podjetja prihodnje leto laže dobivala devize za uvoz opreme in reprodukcijskega materiala? Vezava uvoza na izvoz ne obeta izboljšanega položaja.

Odgovor: Za obrtna podjetja, ki izvažajo, bi problem lahko rešili tako, da bi trgovska podjetja, ki izvažajo, sklenila s poslovnimi bankami enake pogodbe o vezavi uvoza z izvozom kot druge delovne organizacije.

Sporazumno določeni znesek za uvoz surovin in repromaterialov bi bil namenjen tudi obrtnim delovnim organizacijam, vključno zasebnemu sektorju. Vsa naša obrt seveda ne more, izvažati. Kako bodo tista podjetja, ki se ne vključujejo v izvoz, dobila devize za modernizacijo iz uvoza repromateriala, še ni rešeno. Morda z nakupom od delovnih organizacij, ki jih same ne potrebujejo?

MARIOLA KOBAL

Oh, ta železnica...

»Racionalizacije so možne tudi na železnici... Iz Skupnosti jugoslovanskih železnic smo zvedeli, da bodo menjali nekatere pravilnike... Za zamenjavo teh so se odločili, potem ko so uvedli na železnici nekatera nova tehnična sredstva, da bi z njimi racionalneje organizirali delo... Kaj bi lahko ta zamenjava pomenila, se lahko vidi iz računice ki jo je te dni naredilo ŽTP Zagreb... Če bi bil na teh lokomotivah samo po en človek, bi zmanjšali število strojevodij za 70, letni prihranek pa bi bil samo pri osebnih dohodkih približno 100 milijonov dinarjev...«

(Vjesnik, 13. decembra 1965)

»Za sedaj je samo eno zanesljivo — nova organizacija bo izvedena po dražji ceni... Število uslužbencev na železnici naj bi se samo v kontroli dohodkov povečalo za približno 350 ljudi. Za toliko, če ne še za več, se bo povečalo število robnih blagajnikov, potniških blagajnikov in drugega računovodskega osebja po postajah...«

(Železničke novine, 15. decembra 1965)

PREVEČ ODPRTE ŠKARJE 1:2,5

Šolstvo v nerazvitih občinah

ob novem zakonu o financiranju izobraževanja

Pri diskusijah o osnutku splošnega zakona o financiranju izobraževanja se — zlasti v gospodarsko manj razvitih občinah — pogosto postavlja vprašanje, ali bodo te občine v novem sistemu izobraževanja uspele zagotoviti sredstva v višini, ki bo zadoščala za razvoj šolstva v skladu s potrebami tako glede obsega kot tudi kvalitete dela v šolah.

Takšna vprašanja so opravičena in izhajajo predvsem iz prilik, ki jih je pogojeval dosedanji sistem financiranja šolstva in sistem financiranja družbeno-političnih skupnosti. Manj razvite občine kljub dopolnilnim sredstvom niso zagotavljale za šolstvo tolikšnih sredstev, da bi omogočala kvaliteto izobraževanja, ki bi ustrezala našim potrebam. Podatki za nekaj let nazaj nam kažejo, da se razlike v materialnih pogojih dela med šolami razvitih in manj razvitih občin vedno bolj večajo — siromašni postajajo siromašnejši, bogati pa bogatejši. V ilustracijo poglejmo najvišji in najnižji izdatek za učence po letih:

občina:	1962	plan za 1965
Ljubljana-Center	74.569	153.378
Gornja Radgona	31.435	67.056

Razlika med najvišjim in najnižjim izdatkom na učenca je znašala v 1962. letu 43.134 dinarjev in se je do leta 1965 podvojila in znaša že 86.322 dinarjev.

Zelo jasno je, da ni in ne bo mogoče zagotoviti šoloobveznim otrokom v vasi in v središčih enakih pogojev za delo in učenje, ker te razlike izhajajo iz geografskih in drugih naravnih prilik. Prav gotovo pa je v nasprotju z našo družbeno usmeritvijo, da se razlike v pogojih za pridobivanje izobrazbe med mestom in vasjo večajo in da naravno pogojenih razlik vsaj delno ne kompeziramo z materialnimi sredstvi.

Iz gornjih podatkov, še bolj pa iz poznavanja prilik v šolah manj razvitih občin, lahko z gotovostjo zaključimo, da te šole delajo v neprimernih, pogosto nemogočih prostorih, da nimajo nikakršnih ali zelo malo modernih učnih pripomočkov. Niti otrokom najrevnejših staršev niso zagotovljene brezplačne malice in še manj učbeniki. Tako niso redki primeri, ko ostajajo otroci brez učbenikov in po dolgi poti tudi v zimskem času brez tople malice. V takšnih pogojih otroci ne dosegajo nivoja znanja, ki ga zahteva vključitev v proizvodnjo in nadaljnje izobraževanje. Odstotek otrok, ki konča osnovno šolo, je v manj razvitih občinah — zlasti v nekaterih predelih teh občin — tako nizek, da ne more in ne sme ostati le problem prizadete občine, ampak postaja to akuten problem družbe (npr.: v Halozah konča obvezno šolo le 47 odstotkov otrok).

Ker gre za precej veliko število otrok, ki nimajo zagotovljene ustrezne vzgoje in izobraževanja, problem ne terja pospešenega reševanja le iz humanih ampak predvsem tudi iz družbeno-ekonomskih razlogov. Če hočemo zagotoviti dovolj sposobnih delavcev in strokovnjakov, jih moramo rekrutirati iz čim večjega števila razgledane in dobro vzgojene mladine. To pa bo mogoče le, če bodo v izbor enakopravno zajeta vsa področja oziroma vsa osnovnošolska mladina.

Osnutek splošnega zakona o financiranju izobraževanja ureja financiranje izobraževanja v manj razvitih občinah v 20. členu, ko govori o tem, da se iz skladov za območje republike zagotavljajo dodatna sredstva tistim občinam, ki ne morejo uresničiti ustrezne osnove za izobraževanje in vzgojo. Naloga republiškega zakona pa je, da bo konkretno določil, kakšna je našim razmeram v šolstvu in potrebam v gospodarstvu ustrezna materialna osnova. To pa bo mogoče le z uveljavitvijo normativov za strokovno pedagoško delo po vrstah šol.

SILVA BAUMAN

Neločljivi oblikovalci uspehov

Ljudje v Zasavju dosti govore o šoli. Šola in njeni problemi, njene težave so vse bolj osrednja tema bodisi zborov volivcev, bodisi različnih sestankov in posvetovanj. Starši čedalje pogosteje obiskujejo šole in se posvetujejo z učitelji. Namesto roditeljskih sestankov kot edine oblike povezovanja šole s starši, dobivajo zdaj tako imenovane govorilne ure novo vsebino. Stara pojmovanja o tem, da je edinole šola odgovorna za to, ali bodo otroci napredovali, se učili in znali, se umikajo novim spoznanjem: namreč, da so v teh prizadevanjih tako šolnik kot starši neločljivi oblikovalci uspehov.

Z letošnjim šolskim letom so začeli uresničevati težnje, da bi vsem otrokom omogočili obiskovanje osemletke. V Hrastniku, Trbovljah in Zagorju ima zdaj več sto otrok s podeželja dejanske možnosti obiskovati višje razrede osnovne šole. Kljub velikim finančnim zadregam, so občinske skupščine omogočile brezplačne prevoze vsem tistim šolarjem, ki imajo več kot štiri kilometre poti do najbližje osemletke. Za te prevoze dajejo občine letno nad 15 milijonov dinarjev.

Ta prizadevanja so gotovo v prid težnji, da bi zmanjšali odstotek tistih šolarjev, ki ne končajo uspešno osemletnega programa šolanja. Tudi sicer kažejo občine vse večje razumevanje za materialne potrebe šol in to bo gotovo rodilo nove rezultate pri uvajanju in izpopolnjevanju sodobnih metod pouka.

Poizkusi, da bi omogočili otrokom kar najboljšo vzgojo, pa segajo še na nekatera druga področja. Tako so letos poleti na zagorski osemletki organizirali v času poletnih počitnic plavalne tečaje na Izlakah. Plavati se je naučilo nekaj več kot 80 otrok. Tega so bili veseli tudi starši in zdaj jih navdušuje ideja, da bi v času zimskih počitnic organizirali tečaje smučanja, zlasti za učence petih razredov osnovnih šol. Zagorska osemletka namerava organizirati take tečaje v Čemšeniku. Tečajniki bi imeli seveda strokovno vodstvo. Podobne načrte imajo tudi v Trbovljah. Otroci sami so predlagali, naj bi vsa sredstva, ki jih delovne organizacije dajejo kot svoj prispevek za praznovanje dedka Mraza, namenili organizaciji smučarskih tečajev in šole na prostem. V kolikor bodo delovne organizacije razumele ta poziv šolarjev, in vse kaže, da ga razumejo, bodo številni otroci petih razredov osemletk, preživeli najmanj teden dni na Mrzlici, v znani planinski postojanki nad Trbovljami.

Ne gre prezreti še nekaterih drugih oblik pomoči otrokom pri njihovem šolskem delu, kot so razni interesni krožki, ure dodatnega pouka in podobno. Prosvetni delavci, ki se vključujejo v to delo z otroki, ne terjajo za to dodatnih sredstev ali izplačila nadur. Seveda pa je njihov delavnik tako postal vse daljši. Družbena skupnost ceni te njihove napore. Res še ne povsod in vselej. Marsikje pa zaradi teh njihovih prizadevanj že bistveno drugače ljudje vrednotijo naporno delo učiteljev.

M. V.

Iniciativa občanov

Stroški za prevoze šoloobveznih otrok močno bremenijo šolske proračune. Na osnovni šoli Vas-Fara plačajo na primer za prevoz 148 učencev letno 14 milijonov dinarjev. Na šoli je dvoizmenski pouk, zato pripelje oziroma odpelje avtobus iz posameznega kraja tudi trikrat dnevno. Za enoizmenski pouk bi osnovna šola Vas-Fara potrebovala samo eno dodatno učilnico. Z dodatno učilnico bi se prevozi zmanjšali na polovico, s tem pa tudi stroški.

Občani so za novo učilnico našli rešitev. Prostore sedanje mlekarne bi z manjšimi sredstvi lahko preuredili v učilnico, mlekarno pa bi preselili v bližnjo vas Petrino, kjer so zanjo primerni prostori. Rešitev je dobra. Ostaja samo vprašanje, če jo bodo lahko uresničili, kajti zadnjo besedo morajo reči v KGP Kočevje, kamor sodi mlekarski obrat mlekarne.

V.

NOVOLETNA RAZGLEDNICA: Horuk v novo leto! (Foto: Milan Sparovec)

Pred dnevi smo se novinarji skupaj s strokovnjaki in družbenopolitičnimi delavci sestali na posvetu o vlogi in vplivu zabavnega tiska.

Koristen posvet. Vsekakor uspešen. Nimam namena ob tej priložnosti pisati o izhodiščih in stališčih posveta, čeprav bi morda ne bilo nezanimivo tudi takole obrobno razmišljanje. Na primer o tem, zakaj je zabavni tisk za mnoge pri nas še vedno nekaj takega, pri čemer moraš — če o njem zasebno ali javno razpravljaš — takoj pomisliti na najhujše deformacije med določenim (zelo majhnim) odstotkom naše mladine. Nekdo je dejal — zasebno, — da se mu zdi, kot da o zabavnem tisku ne znamo spregovoriti brez vsaj rahlega prizvoka alarmantnosti, dramatiziranja

GLOSA

na lasten račun!

in panike. No, nov odtenek razprave bi nas lahko močno odtegnil od vsega tega: Če bi na primer spregovorili o znanstveni fantastiki v zabavnem tisku — toda le-to je posvet, žal, obšel. Prav znanstveno fantastičnemu pisanju pa bi lahko nadeli pojem koristnega izleta predvsem mladih bralcev v neznano, v svet domišljije.

Tako razmišljanje res le mimogrede. Pravzaprav mi je posvet o zabavnem tisku le povod, da ob njem glasno zapišem misel o novinarski in sicernejši praksi, ki ne ugaja, ni v prid kateregakoli strokovnega in intelektualnega dela in njega vrednotenja v širši družbeni sredini.

Predvsem torej nekaj grenkih na naš račun. Ni res, kot je pisalo v dnevnem tisku, da so omenjenemu posvetu prisostvovali številni novinarji, ki se ukvarjajo z zabavnim tiskom. Resnicoljubnosti v prid je treba povedati, da so prireditelji posveta z obžalovanjem ugotavljali, da je bilo prav le-teh malo prisotnih. In vendar imamo na Slovenskem nekaj sto tisoč bralcev tega tiska in nam ni vseeno, kakšen je in kdo in kako si prizadeva, da bi bil še bolj bran.

In dalje. Zakaj smo tokrat novinarji zopet zagrešili pri javnem obveščanju o posvetu ANONIMNOST TISTIH ZNANIH STROKOVNJAKOV, ki so s svojimi izvajanji zelo dosti prispevali, da je posvet uspel? Zelo prav je, če javnost obvestimo, katere družbeno-politične organizacije in njeni predstavniki so posvetili pozornost posvetu o tem tehtnem problemu. Toda ni prav, da ostajajo ob tem anonimna imena aktivno sodelujočih strokovnjakov, kot sta na primer prof. dr. Peter Kobe in dr. Ljubo Bavcon, dva strokovnjaka iz univerze, da o drugih niti ne govorim. Zakaj ostaja kvalificirano sodelovanje strokovnjakov pri razreševanju širših družbenih problemov pri nas že kar po nekem pravilu brezimno? No, to ne velja samo za obveščanje javnosti, to velja tudi za siceršnjo pozornost do teh ljudi. Zgradimo na primer nov javni objekt in ob njegovi otvoritvi pozdravimo vse predstavnike, pogosto pa pozabimo, da bi tako javno pozdravili tudi tistega, ki je ta naš javni objekt projektiral in zgradil: projektanta, arhitekta.

Novinarji na lasten račun malokdaj kaj napišemo. Nekako pred letom pa smo vendarle samokritično in javno obsodili že določeno prakso: ne samo upravni forumi, tudi novinarji smo se v preteklosti pogosto pogovarjali le z direktorji, medtem ko so mnenja predstavnikov samoupravnih organov dolgo ostajala anonimna. Brezimni so ostali tudi samoupravljavci sami. Ta primer navajam, ker smo takrat ugotavljali, da je del krivde naš tudi zato, da se stališča samoupravnih organov nekaj časa niso dovolj afirmirala v javnosti. No, glede na to spoznanje smo letos gotovo že bolje ravnali!

Toda leto je naokrog in zopet lahko ugotavljamo nekaj, kar pri obveščanju javnosti v tem primeru ne pomaga afirmirati strokovno, intelektualno in znanstveno delo. BREZIMNOST NAŠIH PRIZNANIH STROKOVNJAKOV, KI POGOSTO SODELUJEJO NA POSVETIH IN SIMPOZIJIH, GOTOVO NE PRISPEVA K BOLJŠEMU VREDNOTENJU NJIHOVEGA DELA V ŠIROKI JAVNOSTI.

SONJA GAŠPERŠIČ

PRAKTIČNA PRIZADEVANJA

SODELOVANJE

Če se bodo razmaknile občinske meje in če se bodo ponižali hrbti hribov, ki ločujejo tri občine na območju, kjer se je udomačilo ime ZASAVJE...

To jesen so v Hrastniku zaradi boljšega medobčinskega sodelovanja na področju kulturnih prizadevanj soglasno (!) ustanovili Skupnost zasavskih kulturno-prosvetnih organizacij. O tem, kako bi prišli do tesnejšega sodelovanja na tem področju, je bilo doslej že precej razgovorov. Ostalo pa je več ali manj vedno le pri besedah in nerealiziranih željah.

Zakaj je potreben tak skupen organ, kakšna naj bi bila novoustanovljena SKUPNOST? Ne gre za nostalgijo po Okrajnem svetu Zveze kulturno-prosvetnih organizacij bivšega ljubljanskega okraja, čeprav je v preteklosti prav ta povezoval kulturno-prosvetne organizacije na svojem teritoriju. Še manj za organ, ki bi bil arbiter kulturno-prosvetni tvornosti in življenju v Zasavju. Radi bi le razmaknili občinske meje; da se med seboj bolje spoznamo; organiziramo čimveč medsebojnih obiskov in gostovanj; in ne nazadnje — da bolj preudarno trošimo že tako skromna sredstva za kulturno življenje.

Gotovo tudi v prihodnje ne bo vsaka izmed občin imela pogojev za to, da bi razvijala prav vse kulturne dejavnosti. Ena ima boljše pogoje za razvoj gledališke dejavnosti, druga glasbene, zopet tretja klubske. To, kar naj bi ponudili publiki, pa naj bi bilo kar najbolj kvalitetno.

Doslej je vsaka občina zase organizirala gostovanja, bodisi gledaliških, glasbenih ali drugih ansamblov. Ali ne bi bilo ceneje, če bi npr. neka osrednja gledališka hiša gostovala isti dan vsaj v dveh zasavskih občinah? Podobno velja tudi za ostale gostujoče ansamble.

Dogovorili smo se, naj bi se Skupnost zasavskih kulturno-prosvetnih organizacij sestajala vsak drugi mesec, vsakokrat v drugi občini. Posvetovanje naj bi pripravili in vodili predstavniki tiste občine, katere središče bi bilo takrat kraj posvetovanja. Na posvetih bi se morali omejiti vsakokrat le na eno področje kulturnega sodelovanja.

Iz podobnih pobud za medobčinsko sodelovanje je bila v Hrastniku istočasno ustanovljena tudi Skupnost zasavskih mladinskih pevskih zborov. Zaradi medsebojnih gostovanj, skupne organizacije tečajev in seminarjev za zborovodje, na katere bi vabili priznane slovenske glasbene pedagoge. Končno tudi zaradi postopnega ustvarjanja pogojev, ki naj bi v prihodnosti omogočili ustanovitev centralnega mladinskega pevskega zbora, ki bi Zasavje lahko dostojno reprezentiral doma in na tujem.

MILAN VIDIC

RACIONALIZATORJI IN IZUMITELJI - DOKLEJ SAMO PETO KOLO?

VSELEJ NISO LE SANJE

Tudi pri nas se je utrdilo prepričanje, da vsaka nova proizvodnja ali pa izboljšava v tehnologiji zastari v tistem trenutku, ko je bila vpeljana. Zato je potrebno iskati vedno nove in nove, boljše rešitve. Kadar pa jih najdemo, se težko odločimo, da bi ustrezno nagradili tiste, ki so s svojimi predlogi in delom odprli pot do boljših uspehov. Najpogostejše opravičilo: »Njihova dolžnost je, da tudi o tem razmišljajo. Tudi s tem upravičujejo svoj osebni dohodek.«

Zares zanimivo protislovje: osebne dohodke, ki jih prejemamo, dejansko »upravičujemo« z delom. Vendar imamo tudi merila za delo in trudimo se, da bi uresničili načelo, naj več dobi tisti, ki je več ustvaril — ne le zase, pač pa tudi za kolektiv. Racionalizatorji, novatorji in izumitelji, kadar uresničujejo koristne predloge, nedvomno sodijo mednje, kajti njihova delovna obveznost ni (razen v redkih izjemah), da bi izumljali oziroma razmišljali samo o racionalizacijah in podobnih novotarijah.

Veliko, morda celo največ lahko na poti v intenzivno gospodarjenje pripomorejo prav ti ljudje, za katere tolikokrat pravimo, da so zanesenjaki in fantasti.

Drugače rečeno: ustvariti je treba možnosti za širši razmah njihovega dela. Kje smo zdaj in zakaj nismo dlje, kakor bi lahko bili?

Mladi rod se — še posebej v organizacijah Ljudske tehnike — že zgodaj začne zanimati za tehniko. Miniti pa bo moralo še nekaj let, da bo znanje spodbudilo nove ideje. Radi bi, da bi takrat naleteli na večje razumevanje kot pa današnji izumitelji in drugi avtorji tehničnih izboljšav

Številke so včasih varljive, še posebej tedaj, če niso zbrani vsi primerjalni podatki. Za izumiteljsko in novatorsko-racionalizatorsko dejavnost žal vseh podatkov nimamo, ker jih doslej še nihče ni zbiral in analiziral. Navzlic vsemu pa je številk in podatkov dovolj, da lahko vsaj malo razmišljamo. Na primer:

Na milijon prebivalcev odpade v posameznih državah naslednje število patentov: v Zahodni Nemčiji 740, v Franciji 380, v ZDA 420, v Sovjetski zvezi 300, pri nas pa reci in piši, štirideset. Dobre štiri petine vseh iznajdb v razvitih državah je rezultat skupinskega dela. Za jugoslovanske izume velja obratno razmerje. Če pomislimo, da raziskovanja vse bolj temeljijo na skupinskem, teamskem delu, potem si lahko ustvarimo vsaj približno sliko o uporabni vrednosti naših izumov.

Nimamo podatkov o številu predlaganih, oziroma osvojenih racionalizacij in tehničnih izboljšav ter učinku teh predlogov. Najbrž pa je rezultat tovrstnih predlogov znaten, saj v najbolj razvitih državah (ZDA, Zahodna Nemčija in drugod) sicer ne bi avtomatično nagrajevali prav vsakega predloga, čeprav ne bo morda nikoli uresničen; še posebej pa seveda vse predloge, ki so bili uresničeni in ki so dali tudi rezultate. Tak odnos do avtorjev tehničnih izboljšav nedvomno spodbuja njihovo lastno ustvarjalnost. Pri nas so se za tak avtomatizem odločili le v nekaterih kolektivih. Ugotavljajo pa, da med delavci ni bilo pravega odziva. Povedo tudi vzrok: premajhna stimulacija, do pet tisočakov (kakor kje, spodnja meja je 1000 din). Zakaj je ne povečajo? »Podrla bi se vsa razmerja v delitvi dohodka,« največkrat odgovorijo. Najbrž bi se to res zgodilo, če teh predlogov nihče ne bi sistematično proučeval in poskušal uresničevati, kajti predlagatelji teh izboljšav največkrat res ne znajo ali ne zmorejo do kraja izpeljati zamisli. Če pa bi jim kdo pomagal, če bi v kolektivih imeli službe za realizacijo takšnih predlogov, potem marsikatera ideja ne bi ostala samo v možganih. Uresničitev idej in predlogov nedvomno ne bi »pokrila« samo izdatkov na račun omenjene (večje in bolj spodbudne!) avtomatične stimulacije, ampak bi gotovo še ostalo precej sredstev. Res je, da vsaka zamisel ni uresničljiva, toda vsak predlog tudi ne pomeni sanj.

Toda — naj bo dovolj tega »govoričenja«. Mirne vesti lahko rečemo, da sploh ni stimulacije za racionalizatorje, novatorje in druge predlagatelje tehničnih izboljšav; tudi za tiste ne, katerih predlogi so bili uresničeni. **V jeseniški železarni, ki velja za vzorno glede spodbujanja tovrstne dejavnosti, so v letih od 1962 do 1964 na račun 128 uresničenih predlogov prihranili 260 milijonov dinarjev. Avtorji teh izboljšav so prejeli 3 milijone in 807 tisoč dinarjev nagrad ali 1,46 odstotka od prihranka. Mar to ni skoraj porog?**

Vsako raziskovanje, vsako iskanje novih poti je loterija — v kateri največ tvega tisti, ki nič ne raziskuje. Od vsakih 10.000 dinarjev na novo ustvarjenega dohodka uporabimo za financiranje znanstveno raziskovalnega dela in stimuliranje racionalizatorjev samo tri dinarje, za službena potovanja pa sedemkrat toliko kot za vso to dejavnost.

»DENAR IN PROBLEM«

O tem sem govoril s predsednikom centralnega delavskega sveta Železarne Jesenice, tovarišem Grošljem:

»Denar ni problem... Če so rezultati, tudi sredstev ne manjka. Problematično pa je tisto, kar imenujemo »službena dolžnost«. Tukaj je izredno težko potegniti mejo. Osebno menim, da racionalizacijo pomeni vse tisto, kar se izboljša po lastni pobudi — glede na neko sprejeto stanje. Torej: če nekdo vzdržuje staro stanje, na primer uveljavljeno prakso, potem opravlja samo službeno dolžnost. Če pa razmišlja o novostih in jih uveljavi in če ta sprememba vpliva na boljši rezultat, potem gre za racionalizacijo, tehnično izboljšavo ali kakor že to imenujemo, in tak član kolektiva zasluži odškodnino. Gre pa še za neko drugo stimulacijo. Ljudje v razvojnem sektorju so nagrajeni zato, da razmišljajo o novih stvareh. Kadar so njihovi predlogi sprejeti in njihove ideje bistveno vplivajo na finančni rezultat, pa nič ne dobijo. Delež na račun boljšega poslovnega uspeha je premajhen, da bi bil stimulativen, pa čeprav gre za uspeh dela v okviru »službene dolžnosti«. Zato mislim, da je skrajni čas, da sprejmemo nov pravilnik o nagrajevanju racionalizatorjev (predlog je že izdelan in predvideva znatno višje odškodnine) in da postavimo na drugačne osnove tudi nagrajevanje strokovnjakov.«

Denar torej ni problem, ampak gre predvsem za neurejene notranje odnose. Po približnih podatkih imajo komaj v 5 % slovenskih kolektivov pravilnike o stimuliranju izumiteljev in racionalizatorjev. Zatorej ni nič čudnega, če je toliko govorjenja o »službeni dolžnosti« in »upravičevanju« sedanjih osebnih dohodkov, zato pa tudi o mrtvilu in zaostajanju na tem področju gospodarjenja.

Gotovo pa bo držalo, da izumiteljska in racionalizatorska dejavnost pomeni veliko notranjo rezervo. V »Kovinoplastiki« Lož so na primer v zadnjih dveh letih realizirali 17 predlogov, med njimi nekaj patentov. Dosedanji rezultat presega 100 milijonov dinarjev prihrankov. Avtorjem bodo zdaj izplačali odškodnino, čeprav bi marsikateri predlog lahko prišteli »med službene dolžnosti«. »Rezultat je in pri tem res ne bomo varčevali,« je rekel njihov direktor tovariš Perušek. »Našo tovarno smo postavili na noge čisto sami. Z racionalizacijami smo prihranili veliko denarja, ki bi ga dali za drage nove stroje. Torej je jasno, zakaj ne smemo biti ozkosrčni.«

RES NE VEMO, KAJ HOČEMO?

»Denar ni problem, denar imamo,« pravijo v gospodarskih organizacijah. »Problem je v tem, ker ni jasno, kakšen naj bi bil delež izumitelja pri ustvarjenem prihranku.«

Zanimivo mnenje o stimuliranju raziskovalno-izumiteljskega in tehnično-novatorskega dela je povedal pomočnik direktorja Zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij v Ljubljani tovariš Bukovec:

»Omenil bi primer, ki nam je odprl oči. Pred leti, ko smo razvijali postopek in tehnologijo proizvodnje zidakov iz elektrofilterskega pepela, je brez večjih težav steklo delo v našem poskusnem obratu. Ko pa se je začela proizvodnja v Šoštanju, so nastopili nepričakovani zapleti. Naši strokovnjaki, ki so sicer razvili to proizvodnjo, so si belili glave, uveljavili precej izboljšav, ampak gladko le ni steklo. Zato smo se odločili, da pojde v Šoštanj kvalificiran delavec, ki je sodeloval pri uresničevanju poskusne proizvodnje. Štirinajst dni je bil tam, gledal je in primerjal, potem pa povedal vzrok, zakaj je prišlo do zastojev v Šoštanju. Problem je bil potem brž urejen. Povedati hočem, da šele kolektivno delo, sodelovanje vseh, ki uresničujejo neki predlog, pripomore do optimalnih rezultatov. Koristi od tega pa morajo biti deležni vsi, tudi delavec pri stroju, ki mora — na primer zavoljo nove tehnologije — spremeniti svoje dotedanje delovne navade. Če člani kolektiva to razumejo in občutijo tudi v denarnici, potem ni več prepiranja o ‚službeni dolžnosti', in tudi nevoščljivosti je dosti manj.«

Še ena izkušnja iz dosedanje prakse pri ocenjevanju tovrstnega dela v ljubljanskem Zavodu za raziskavo materiala in konstrukcij pred kakimi desetimi leti, ko so se odločili, da bodo visoko premirali oziroma nagradili koristne in nove rešitve. Poslušali so očitke, da »delijo denar«, a prav zato, ker so ga »delili«, so se njihovi ljudje lotili raziskav za potrebe posameznih delovnih organizacij ter razreševanja drugih njihovih problemov. Ker so za svoje delo stimulirani glede na rezultat, ki ga omogočijo njihovi predlogi oziroma raziskave, dosegajo lepe uspehe. Uspešen zaključek raziskovalnih del pa se ne kaže samo v razrešitvi posameznih problemov delovnih organizacij, na čemer temelji dohodek Zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij, ampak tudi v gospodarskem položaju zavoda, ki za svoje delo ne prejema nobenih proračunskih dotacij, kakor jih na primer dobivajo drugi podobni zavodi v državi.

NE V PREDALE, AMPAK V ŽIVLJENJE

Nobena skrivnost ni, da v vseh nas živi želja, da bi uresničili vsaj nekatere svoje zamisli in želje. Izumitelji in avtorji tehničnih izboljšav v tem pogledu prav gotovo niso izjema. Toda ne samo, da v kolektivih najdejo vse mogoče izgovore, da jim ne bi bilo treba izplačati odškodnine, ampak jim marsikdaj ne dajo niti moralnega priznanja za njihovo delo ali pa jih celo očitno ponižujejo, ker mislijo samo na lastne koristi.

Pavel Kunc pravi: »Kvaliteta, koristnost in uporabnost mojega postopka za izdelovanje valjčnih ležajev so dokazane. Čeprav mi to vsi priznavajo, proizvodnja še ni stekla. Kupili pa smo tujo licenco...«

● Znan je primer nekega izumitelja (naj ostane anonimen, ker bi mu škodovali, če bi ga zdaj imenovali), ki je znani naši tovarni ponudil svoj izum. Podjetje mu je takoj ponudilo odškodnino 4 milijone dinarjev, če pristane, da njegov izum odkupijo in spravijo v predal...

● Ključavničar Ivan Hromc iz Ljubljane je še pred desetimi leti patentiral lastno izvedbo škarij za rezanje pločevine, kar je tedaj tudi v svetovnem merilu pomenilo novost. Izum je ponudil raznim domačim tovarnam, vendar brez uspeha. Prototip svojih škarij pa je večkrat razstavljal na raznih sejemskih prireditvah. Njegovo zamisel so kopirali inozemci brez odškodnine, kajti avtor ni imel denarja, da bi patent zaščitil tudi v tujini. Kasneje, ko so tuje tovarne osvojile to proizvodnjo, naš avtor pa je še naprej »nadlegoval« domače proizvajalce, je dobil odgovor, »naj se ne kiti s tujim perjem«. Še več: proti njemu so sprožili postopek, češ da je ukradel tujo zamisel in jo patentiral. Po dveletnih raziskavah je naš patentni urad ugotovil, da gre za originalno domačo rešitev, ki pa so jo v tem času tujci kopirali...

● Ležaje za našo motorno industrijo skoraj v celoti uvažamo. Tovariš Pavel Kunc iz Ljubljane je razvil še pred šestimi leti postopek za izdelovanje kovanih valjčnih ležajev z navaljano ležajno plastjo. Ti ležaji so vsaj petkrat cenejši od sedanjih, izdelanih po klasični metodi vlivanja, v vseh ostalih lastnostih pa so jim najmanj enakovredni. Avtor je sicer našel proizvajalca in sicer neko manjšo obrtno podjetje, ki je ravno v tistem času iskalo proizvod, ki bi jim omogočil, da se obdržijo na trgu. Naša industrija motornih vozil je pokazala veliko zanimanje, vendar... Omenjeno obrtno podjetje se je medtem združilo še z nekaterimi drugimi, tako da ni več v skrbeh za nadaljnji obstoj. Razen tega pa so odkrito priznali, da so se ustrašili velikih naročil, tako da na dopise sploh niso več odgovarjali... Istočasno pa smo kupili tujo licenco in zgradili tovarno za proizvodnjo tovrstnih ležajev po klasični metodi, ki pa te proizvodnje doslej še ni osvojila. Prav v zadnjem času pa v inozemstvu že začenjajo z novo proizvodnjo, ki temelji na istih izhodiščih, kakor jih je predlagal ljubljanski izumitelj... Za svoj trud je dobil 200.000 dinarjev na račun potnih stroškov in dnevnic, kar mu je izplačal nesojeni proizvajalec.

NAMESTO FANFAR IN KORAČNIC

Že samo teh nekaj podatkov, mnenj in odgovorov razkriva, da pravzaprav vemo, kaj ni prav in kje so vzroki, da izumitejstvo in racionalizatorstvo pomeni peto kolo v našem gospodarskem razvoju, čeprav bi lahko pomenilo volan. Vse prej kot nemogoče je izluščiti tudi odgovor na vprašanje, zakaj čakamo, zakaj capljamo za razvojem. Takih in podobnih »zakaj« je še veliko. In vendar: ali v bistvu nista krivi samo ozkosrčnost in zavist? Ali smo res že tako bogati, da se raje zadovoljimo z manjšim dohodkom kot z večjim, od katerega pa bi morali tistim, ki so kupček povečali, nekaj tudi dati?

Denar ni problem... smo izvedeli. Torej?

Odgovorijo naj si v kolektivih sami!

MILAN GOVEKAR

Patente in licence prištevamo med osnovna sredstva. Kadar jih avtor proda, plača prometni davek. Vse doslej so občinski odloki o prometu nepremičnin in pravic predvidevali davek po stopnji od pol do dva odstotka vrednosti izplačane odškodnine. Najnovejši odloki to stopnjo zvišujejo od 2 do 20 odstotkov. Zakaj izumiteljstva niso sploh prepovedali, da »kdo ne bi preveč zaslužil«?